

Špásno jako komiks

Už asi čtyři roky (pokud se nepletu) existuje na plzeňské Fakultě designu a umění Ladislava Sutnara obor specializovaný na komiks a ilustraci pro děti, který má to štěstí, že jej vede Bára Šalamounová (dále jen „paní docentka“). Protože sotva upočně stíhám sledovat, co se děje v překladovém komiksu, opravdu se bohužel nemohu vydávat za odborníka na ten český autorský, ale i tak mám pocit, že i za tu směšně krátkou dobu se už několik absolventů tohoto oboru začalo v původním komiksu prosazovat. Takže se dá nadějeplně očekávat, že zdejší absolventi ještě ledaco dobrého pro náš komiks v budoucnu udělají.

Před koncem loňského roku jsem na FDULS zavítal, abychom tam spolu s Alenou „Sarah“ Tejnickou, cenami ověřenou komiksovou lettererkou extraordinaire, a jejím v témže oboru extrémně zběhlým manželem Mirkem proslovili půldruháhodinové povídání o komiksové práci s textem a sazbu: já z hlediska redaktorského, oni grafického a sazebního, všichni pak s důrazem na spolupráci redakční a grafické části zpracováni komiksu.

Nakolik jsme studentstvu prospěli, nedokážu posoudit, hlavně u svojí poloviny přednášky, protože dlouhodobá zkušenost mi říká, že slovesná a výtvarná část práce na jakékoli knize jsou dva ne zcela srovnatelné světy, které vždy nekomunikují snadno. Nicméně když jsme dopovídali, čekalo mě úžasné překvapení.

Bára Šalamounová rozdala svým studentům moje nonsensové básničky ze sbírky *Špásno*, kterou jsem vydal před pěti

lety, aby je buď klasicky ilustrovali, anebo z nich udělali jednostránkové komiksové stripy. Převádět do komiksu poezii, a zvláště nonsensovou, je... řekněme nejednoznačné. Jistý Scott McCloud by mě proklel, kdybych se opovážil tvrdit, že to (nebo cokoli) do komiksu převést NEJDE, nicméně nonsens prostě zhušta nenabízí zrovna nějaký děj a realie, kterých se výtvarník může chytit. Ovšem na druhé straně mu právě tím poskytuje příjemnou interpretační svobodu.

Jak povídám, nejsem ani výtvarník, ani odborník na původní český komiks, ale několik ukázek, které mám k dispozici (zatím od dvou mladých tvůrců; v plánu je, že stejným zadáním ze stejné knížky budou na Sutnarce postupně mučeni i další), mě nadchlo, a vzbuzuje ve mně ty nejlepší naděje v další autorský vývoj jejich tvůrců.

Vít Kovář zpracoval jako trojpanelový barevný komiksový strip básně Titáni a Pštros, přičemž tu druhou dokonce ve dvou variantách, protože mu velmi správně přišlo, že podkladový text nabízí víc možností výkladu.

Alžběta Ježková se chopila jednak básně Řval malý brouček, k níž vytvořila pěkně atmosférickou klasickou knižní ilustraci, a pak také básně Ilustrovaný Sioux, kterou ztvárnila komiksově, čtyřpanelově a černobíle.

Výsledky jsem nadšen a přeji oběma tvůrcům i dalším jejich spolustudentům, aby je komiks bavil a skvěle jim šel. Co se ale mě samotného týče, jsem rozpačitý, přesněji řečeno se stydím před všemi českými komiksovými scenáristy; zatímco oni na sobě musí těžce pracovat a snažit **Pokračování na str. 7**

OBSAH

Špásno jako komiks	1	Jen tak, Mezi řádky	18
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Sherlock vnímá, že jej někdo píše	19
Hvězdný bulvár	3	Holmes mezi intelektuály	21
Vilma Kadlečková: Hlasy a hvězdy	8	A vlci vyli divnou věc	22
Nenápadná důležitost vtípkování	9	A ještě trocha poezie	22
Emil Hakl: Umina verze	10	Civilizační šok	23
Kdyby Západ nebyl Západem...	11	Ještě ke knize Kultovní komiksy	25
Čtenářský deníček: Schismatrix plus	11	Časem s vědou – prosinec	26
Pavel Fritz kormidluje Archu zrůd	12	První Evropan	27
Co zbylo po kulturní revoluci	13	Časem s vědou – leden	28
O demokracii a digitálních bozích	14	Duch v mašině	29
Vyhodnocení PAF 2016	15	Omyly Martina Gilara	30
Zlé věci se dějí dobrým lidem	16	Zlatá zebra	32

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Nejen dobří holubi, ale také staré hříchy se vrací, a tak i *Špásno*, o které jsme před pár roky informovali, je tu zas, ale jako komiks.

Dvojrecenze Simmonsova Sherlocka (*Páté srdce*) naznačuje, že nakladatelství Mystery Press mělo při výběru titulu šťastnou ruku.

Recenze pátého dílu *Mycelia* mě konečně rozhoupala, abych začal soustavněji sledovat a přebírat recenze našeho čtenáře Jirky Grunta. Opravdu by byla škoda, aby se o nich vědělo jen na Google+. Jediný, kdo na tom nezíská, bude právě Jirka, protože od tohoto čísla bude mít dost velkou část Interkomu už předem přečtenou. :-)

V minulém čísle nám nevybylo místo na ilustrační obrázky k recenzi knihy Kultovní komiksy (za ten jeden, na který bylo potřeba lupy, se omlouváme) a vynahrazujeme to v článku na straně 25.

Eva Hauserová nám dodala recenzi poslední Haklovky knihy (*Umina verze*), doplnil jsem ji poznámkami relevantních čtenářů, a protože jsem ji také stačil přečíst, umístil jsem své postřehy na stranu 5.

Ještě jednou se vracíme k nakladatelskému počínu Gnóma a na straně 13 přinášíme recenzi románu Ursuly K. Le Guinové *Vyprávění* od Pavla Mandyse.

Václav Vlk nám poslal rozsáhlý článek o imigraci do českých zemí, snad jsem zkrácením nevynechal nic podstatného a hlavně nezměnil jeho vyznění.

Zdeněk Rampas

Předplatné IK a jak jej poslat na to jediné a správné místo

Po Fénixconu několik našich čtenářů vyrovnalo předplatné/doplatné za několik posledních let, takže již máme vybráno na první číslo, které právě čtete. Škoda, že se na každý Interkom vrháte tak nedočkavě, že si nikdy nevšimnete příznaku v adrese za jménem, který napovídá, že už je zase třeba zaplatit :-)

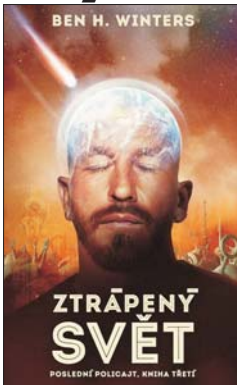
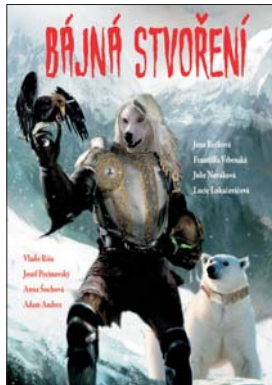
Předplatné činí opět 300 Kč a zaplatit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR používejte číslo konta: **2700397108/2010** a pro platbu ze SR IBAN: **SK89 8330 0000 0027 0039 7108** (platbu zadejte jako vnitrostátní převod).

Pokud jste tak již neučinili na Fénixconu či jinak, pošlete tři sta korun (číslu 300 Kč, respektive 12 euro, nebo podle momentálního kurzu), nebo můžete předplatné poslat složenkou na mé jméno a adresu redakce (je v tiráži :-).

Posíláte-li předplatné na konto, ale přes Českou poštu, upozorněte na to i mailem, mnohdy je identifikace plátce prakticky nemožná.

Zdeněk Rampas

Dlouho očekávané novinky

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 1/2017 (309)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Richard Klíčník a Michaela

Autoři tohoto čísla

Miroslava Dvořáková, Ivo Fencel, Martin Gilar, Filip Gotfrid, Jiří Grunt, Eva Hauserová, František Houdek, Petr Kotrle, Jan Křeček, Milan Krejčí, Pavel Mandys, Julie Nekola Nováková, Richard Podaný, Zdeněk Rampas, Pavel Štarha, Václav Vlk

Fotografie

Ján Žižka, Jaroslav Houdek

Sponzoři tohoto čísla

Daniela Kovářová
Jiří Doležal
Jiří Grunt

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 31. 1. 2017

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Jsem velice multikulturní člověk. Na holky jsem muslim, na peníze žid a na práci cikán.

Zpěvák slovenské punkové legendy Zóna A Peter „Koňák“ Schredl

Pravda nemá v Německu nárok na azyl ... ani když je politicky pronásledovaná.

Přijde černoch do obchodu a na rameni má papouška.

„Jé, ten je krásnej, odkud ho máte?“ ptá se prodavačka.

„Z Lídlu,“ odpověděl papoušek.

◆ ◆ ◆

● **11. prosince** jsme s Michaelou (a skorosnachou Dagmar) navštívili vánoční výstavu v Roztokách, tedy v tamním zámku. Poprvé jsem ochutnal pravého vánočního kubu a také jsem absolvoval prohlídku expozice Historické vánoční ozdoby ze sbírky Věry Dvořákové. Tam jsem se také naučil nové německé slovo *christbaumschmuck*.

● **13. prosince** dopoledne nás navštívil Franta Houdek, probrali jsme vše od převládajícího pesimismu přes vědecký pokrok (kniha *Jak vyložit svět*) až k poezii, půjčil jsem mu Špásno, aby jej ukázal synovi Jakubovi, takto také veršotepci.

Odpoledne jsem se v kavárně knihovny na Mariánském náměstí setkal s Miloslavem Havlíčkem, vyměnili jsme si dárky a převzal jsem i ten jeho pro Ivana Adamoviče, jsem zvědav, kdy se pro něj Ivan zastaví.

● **15. prosince** u Kruhu potkávám Jitku Ládrovou, čekala na Jiřinu, aby u ní nakoupila pár Mloků, bohužel jsem musel brzy pokračovat na *Slova mají křídla* do Božích mlýnů. Tento večer byl věnován poezii, i když došlo i na jednu mírně fantastickou povídku Alžběty Šerberové (v roce 1982 vydala knihu *Vítr v síti* s několika SF/F povídkami). Zavzpomínali jsme na bouřliváka Jaroslava Holoubka a s novými verši se představila Kateřina „Anima“ Dušková. Je zajímavé sledovat mladou ženu veršující v kosmologických termínech a vytvářející jakousi novodobou vědeckou mystiku, jen se mi zdálo, jako by občas byla trochu na štiřu s rytmem.

Hudebně pořad obhospodařovali Zdenka Lorencová, válela to jak zamlada (a vlastně četla i své básně), a folkař Bubák, který by mohl být vedle své tvorby zajímavý i jako pokusný objekt pro neurovědce. Jak už byl nametený, tak špatně artikuloval, ale to vždy jen do té doby, než začal zpívat, pak vyslovoval přesně a zřetelně.

● **16. prosince** dopoledne mě Doktor Hruška upozornil na pár chyb v minulém IK, naštěstí se je podařilo ještě v tiskárně opravit. (Obvykle to řeším až opravou webové verze.)

Večer dorazili Filip, Bí a Hanka, a vlastně ještě před nimi Eva policajtk (rovnou z práce), abychom pokecali a něco zahráli. Filip byl před Vánoci tak zavalen, že nic nového nevymyslel, takže jsme si potom, co dorazila Sargo (a Jára se doma ujal otcovských radostí), zase zahráli Krycí jména.

● **17. prosince** se scházíme u Jolany na tradičním vánočním sciifickém večírku. Když jsme před pátou dorazili, už tam byl Dáreček, Peťo Pavelko, Pagi a samozřejmě hostitelé Honza a Jolana s Ludmilou a Česlavou (Česílkem). Dáreček a Pagi rozdali upomínkové dárečky, my vybalili něco z produkce Nové vlny. Jen Dana a Láďa nám chyběli.

Dočetl jsem povídky Pavla Housera a poslal mu pár doporučení, doufám, že se brzy dočkáme souborného vydání příběhů tlustěti, páchnoucího detektiva a jeho vlčáčky Esty.

● **19. prosince** mi píše Honza Vaněk, že jej schvátila rýmička a nedostane se do RUR, tak jsem napsal Filipovi, že se také nedostanu, a vyrazil do Kobylis, kde jsme oslavili narozeniny Inky Hanušové a dodatečně i Petra. Nakonec to bylo celkem rodinné setkání, Láďa Dvořák měl něco nutnějšího a od Hraničkových dorazil pouze Ivan a Toshiko. Ale o to lépe jsme se slyšeli a na každého vyšlo slovo.

Tím pádem jsem se nedostal ani na HorrorCon, ale hrůzám jsme stejně neunikli při ranních zprávách z Berlína.

● **20. prosince** ráno jedu za Danielou Kovářovou, domluvíli jsme se naštěstí až na jedenáctou a tak jsem ji potkal u výťahu, když přicházela z vánočních trhů. Popovídali jsme o West Worldu, vyměnili dárky a já se pak pěšky okolo TV věže vydal do Arga za Richardem Klíčníkem. Šel jsem hlavně pro Párkařskou knihu (viz str. 22), ale Richard byl ještě plný konfliktu s komiksářkou Toy Box kvůli knize s dírou (*O díře z trychtýře*); ten jsme probírali ještě na společném obědě ve vietnamské restauraci s překladatelkou Lucii Mikolajkovou. Pak jsem zašel do Časlavské a samozřejmě si zase koupil XBěčko 12, nestačil jsem jej za měsíc otevřít, tak jsem to nepoznal. Pak dorazil Pavel Houser a vydali jsme se společně na předvánoční návštěvu k Honzovi Hýskovi. Ten mi daroval sciifi Achille Gregora *Odnikud nikam*, která tuším vyšla jen ve Světě sovětů v roce 1964.

Cestou domů jsem dočetl román mladé génijky z Kaznějova, možná nám tu roste nová Julie Nováková. (Na osmou třídu opravdu dobré, předpokládám, že ještě nepoznala dobrodiní inkluze a další požehnání moderního školství, takže má naději.)

● **21. prosince** se u nás zastavila redakční grafička Kristina, což je úplná sciifi, protože se vidíme asi po dvou letech, ale na kvalitě spolupráce to není vidět, ani jsem si nestihl všimnout, že vedle restaurátorství dokázala vystudovat ještě analytickou chemii a teď pracuje v Zentivě.

A v Brně mezitím probíhá oslava SF Slunovratu.

Fandomu se stále hůře získává nová krev z řad mudlovstva, naštěstí si nejobětavější fanoušci pořizují vlastní malé kindersciisty, v těchto dnech *blahopřejeme Hanině a Jardovi Vese-lým Houdkům* k dceři Markétce a *Lucii Lukačovičové a Ondřeji Moravovi* k synu Simonovi. Přesné datum neuveřejňujeme, jednak se to asi bez svolení rodičů nesmí, a hlavně jsem je zapomněl ☺

● **22. prosince** pilím do Jalny pro Interkom, pak se u Kruhu scházím s Jiřinou Vorlovou, domlouváme způsoby archivace Ceny Karla Čapka (jsme tam nakonec sami, Franta Novotný má chřípku a ostatní již asi jsou na vánočních prázdninách), a když se rozejdeme, potkávám ve Vodičkově ulici Leonarda Medka, ukázalo se ale, že jde na oslavu otcových osmdesátin, a Staňu Lálovou, ta sice chtěla jít ke Kruhu, ale rozmluvil jsem ji to.

Pak jsem zajel na předvánoční minivečírek ke Klímovým. Minul jsem se tam s Honzou Vaňkem, který šel večer na nějakou zpěvohru, ale zastihl jsem vedle Vilmy ještě Milenu Eckovou s Martičkou a Věru Rámišovou s oběma dorostenkami (opravdu ji obě brzy dorostou). Hovor byl takový mateřský předvánoční, o dětech a těhle radostech. Měl jsem s sebou pár sbíreček o Poctivém parku kosteleckém, tak je někteří z nepřítomných najdou pod stromečkem.

● **24. prosince** koukám na Štědrovečerní South Park. Satan si to vzdal s dikobrazicí a jen kluci mohou zabránit příchodu syna zla na tento svět. Naštěstí byli se školou na exkurzi v potravinové klinice.

● **25. prosince** jdeme na Vánoční výstavu do podzemí Betlémské kaple. Skorosnacha Dagmar tam od dvou hrála vánoční koledy na zvonkohru a harmonium. Ze známých si ji přišli poslechnout (a výstavu popatřit) Sládečkovi z Jalny a všichni Rámišovi.

● **27. prosince** se u nás zastavil Pavel Mikuláščík s dětmi. Stěhoval syna Davida do Prahy, bude bydlet kousek od nás na Evropské a od ledna tady bude pracovat někde u Anděla.

Zemřela Carrie Fisherová, představitelka princezny Lei ze Star Wars, večer jsem ji viděl v opakování BBT, když s bejsbolovou vyběhla na Sheldona a Jamese Earla Jonese (hlas Darth Vadera), kteří jí zvonili u dveří.

● **29. prosince** sestavuji pro Slovník českého samizdatu heslo Scfi, jak se vlastně jmenoval Viloidus?

● **30. prosince** poslouchám ČRo Plus a v pořadu o sociálních sítích slyším, že Facebook přešel na temnou stranu síly, přítomná internetová celebrita s vážnou tváří vysvětluje, že FB byl dobrý, když se pomocí něho svolávali na vajíčkování Paroubka nebo k organizování Arabského jara, ale pak byl zneužit příznivci brexitu a Trumpovou volební kampaní... (Když to takhle napíšu, každý v tom musí slyšet ironii či sebeironii, ale věřte mi, že to říkali zcela vážně). V pokračování pořadu se s psychologem probíral termín doba postfaktická či postpravdivá. A moderátor to, že lidé nevěří oficiálnímu zpravodajství, chápal jako vítězství iracionality. Líčil, jak obtížně posluchačům (v pořadech, do kterých mu mohou volat) vysvětluje, že nepodléhá (on ani jeho kolegové) žádné cenzuře ani nestrání jednomu názoru... a nejspíš to myslel upřímně, všichni jeho kolegové prošli stejnými fakultami, díky Erasmu nebo podobným programům si multikulti a genderové předsudky ještě utvrdili v zahraničí, stýkají se hlavně s profesionálními aktivisty, protože normální lidé nemají tolik času drát se do médií, a tak nemohou narušit jejich sociální bublinu.

Večer zajedu do Statenic na večeri s Svoreňovými. Když jsme se vrátili z restaurace Penzionu v Polích, obrátil se obvyklý zvyk a místo abych ukazoval zajímavé donesené knihy, projel jsem, co si Dáša a Petr nadělili k Vánocům: vzpomínám si

hlavně na Kmeny 90, fotoknihu Tomkiho Němce: Václav Havel, větší pozornost jsem věnoval knize aktů Terezy z Davle, a knize Marnie Foggové: Móda – Úžasný příběh fenoménu, tu doporučuji hlavně autorům historických příběhů.

Došlo i na situaci v Británii, příběh recesisty, který přivázal slaninu na kliku mešity a dostal za to rok natvrdo, prošel celkem bez povšimnutí, když ale ve vězení po šesti měsících zemřel, začalo se dost lidí zajímat, zda mu v tom nepomohli jeho muslimští spoluvězni.

● **31. prosinec** rozesílám novoročenky a čekáme na Sargo, která nás svezde ke Klímovým na silvestrovský večírek. Jára s dětmi jsou u prarodičů, takže má minidovolenou (připravuje se v ní na zkoušky).

Následkem špatnému odbočení jsme dojeli chvíli po návratu společnosti z vycházky, které se zúčastnili Tiší Čermáci s kočárkem a dvojčaty, Bára s Viktorou, Vilma a Líba, u ostatních si nejsem jist, zda nepodlehli lenosti a nezůstali u plných stolů.

Vilma navařila guláš a přichystala rybí pomazánky, náš příspěvek byl letos menší, protože jsme částí pochoutek upláceli synka, aby zůstal doma s dědečkem.

Bára s Viktorií museli brzo vyrazit do Poříčan, kde mají zbytek rodiny, ale nahradili je Honza Vaněk a Viktor Janiš. Okolo osmé ještě z Hradce Králové dorazili Hlouškovi a Dagmar Pirochová s Petrem.

Před devátou nás museli kvůli dětem opustit Honza s Jolanou, ta mi ale stačila předat své příznivé dojmy z Chaty Hromovka (kousek

od Špindlu), kde by se mohl uspořádat další malý Dinocon.

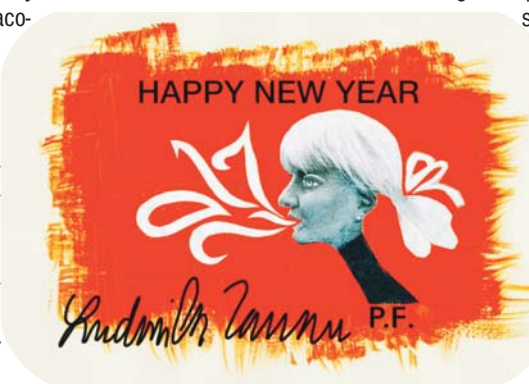
Škoda, že tu není Alena Kastnerová, nejen Národní divadlo použilo její Línou Babičku, ale sleduji teď seriál *Druhá šance*, a je to v podstatě o *Nevyřádném dědečkovi* ☺

Viktor má kupodivu jako politický poradce asi více času než jako překladatel a konečně zhlédl Kosatíkovo České stoleť, pouštěl ho na tabletu a doloval z Martina vzpomínky, zda jednání s Adamcem probíhalo v realitě stejně jako v seriálu.

Bohužel jsme se neudrželi a začali o politice, což večírku neprospělo, ne že bychom se pohádali, ale k čemu se asi tak dá dojít? Honza Vaněk, jr. si v koutě četl o historii Marvelu a nemohl tak pronést klasický dotaz na kvalitu zraku supích mláďat po vylihnutí. Činival tak obvykle, když před lety na politická témata zavedl řeč Franta Novotný, ale možná že je to dobře, třeba by bylo nutné si připustit, že mu až příliš pesimistických (tehdy, dnes už realistických) předpovědí vychází. Napadlo mě, kolik večírků se podobným způsobem „pokazilo“ třeba v roce 1936.

Okolo jedné nás Sargo naložila a vydali jsme se bouchající Prahou na západ.

● **1. ledna 2017** se u nás zastavil Jarda Olša, jr. kvůli heslům o fanzinech do chystaného Slovníku českého samizdatu. Sám

již napsal Ikarii XB a Teplický věstník a já se pokouším o Viloida. Musím napsat Albertovi, Ferdovi a Vitínovi.

Když došlo na situaci v Evropě a světě, došli jsme k podobně neradostným závěrům jako v sobotu či pátek. Jen terminologicky jinak uchopeným.

Zóna nestability se rychle rozšiřuje.

● **2. ledna** jsem s balíčkem Interkomů a filipínské SF vyrazil do RUR, tam jsme se s Filipem a Honzou Vaňkem dohodli, že za 14 dní dáme herní večer u nás.

● **3. ledna** jsem se dohodl s Jirkou Gruntem, že začnu přebírat jeho texty.

A v Brně a Praze už čtou Interkom, zdá se, že zásilkovka zapracovala i mezi svátky, jen česká pošta to nezvládla.

● **4. ledna**, dočetl jsem Uminu verzi od Emila Hakla, ač je to takřka o nicem a logiku příběhu nebo postav aby jeden pohledal, něco mě nutilo číst dál. Těžko popsat autorův styl, jen málokterá věta má přes dva řádky a málokterý odstavec přes pět, tedy až na výčty věcí, míst a lidí, které jsem po čase začal přeskakovat. Přesto Hakl i pomocí takto omezených prostředků dokáže být nějak svůj a charakteristický. A to i když jej podezírám, že na počátku knihy byly ilustrační fotografie Zuzany Lazarové, které nějak seřadil a propojil vachrlatým dějem. Trochu mi to připomnělo naše hláškaře, kteří to nejspíše dělají podobně. Doufám, že brzy napíší nějakou SF i další koryfejevé našeho moderního pokrokářského spisovatelstva, abych měl důvod přečíst si něco od Radky Denemarkové a jí podobných, a přesvědčil se, že ani zde o nic moc nepřicházím.

● **5. ledna** vernisáž Martina Zhoufa v Galerii 1. Rozeslal jsem pozvánku obvyklým návštěvníkům Kruhu, dostavili se ve velkém počtu, včetně „nachcípáného“ Franty Novotného a Milana Fibigera (s Evou). Dorazil i Honza Vaněk, jr., Sláňa Lálová, Jiřina Vorlová, Vlád'a Němec (s dcerou) a Vlado Riša. Výstavu zahájil starosta Prahy 1 Lomecký a Václav Křištof z Nemesis.

Když jsme se rozcházeli, přišel ještě JWP, vyprávěl mi pak, jak jezdí po školách přednášet o sci-fi, komiksu a sobě ☺. Ke Kruhu už se nikomu nechtělo, tak jsme se rozešli, pro dnešek definitivně.

● **7. ledna** mi poslal Franta Novotný svůj nový román z alternativních dějin druhé světové války, název neuvádím, ještě se pi-luje. Hned bych se dal do čtení, ale zlobí očička.

● **12. ledna** RUR, zase jsem provedl nábor, tak se nás sešlo pět, Franta ještě chodí, ale dorazili Vlád'a Němec, Jiřina, Honza Kovanec a Richard Šusta...

● **16. ledna** jsme přesunuli RUR k nám na herní večer, Filip donesl *Slovopád*, takový rychlý skrebl. Přestože Sargo nedorazila, nedokázala se rozhodnout, zda už je fit či ne, děvčata měla opět převahu a než si vše vyříkala s později dorazivší Evou, bylo hnedle devět hodin. To se nakonec ukázalo jako plus, pro-

GALERIE 1

M A R T I N Z H O U F

RETROFUTUROSPEKTIVA

OBRAZY

A ILUSTRACE

Výstava se koná od 5. 1. do 28. 1. 2017 v GALERII 1, Štěpánská 47, Praha 1, vernisáž zahájí Ondřej Neff ve čtvrtek 5. 1. 2016 v 18 HOD.

tože v tu dobu přijel David Mikuláščík, aby vhodně doplnil náš herní tým. Večer utekl tak rychle, že jsem ani nestačil Filipovi ukázat raritní „vydání“ postkatastrofického románu *Odnikud nikam* od Achille Gregora.

● **19. ledna** se po delším čase zase scházíme U Kruhu v tradiční sestavě, Franta je zdravý, a protože jsem dopoledne dopoledne dočetl jeho román (asi bude nazván *Osudový konvoj*), probrali jsme hned mé připomínky. Richard Šusta přišel s nápadem vytáhnout Frantu v květnu na Jadran a probrat s Vlád'ou Němcem jeho povídku, Jiřina mi donesla dokumenty z CKČ, jako zvláštní host večera posloužil Honza Pavlík, ten ale před šestou odkvačil do Ponrepa na nějaké trekistické promítání.

● **20. ledna** sleduju Trumpovu inauguraci. Když předřečník vítal Američany všech sexuálních orientací a genderových identit, napadlo mě, že pokud by vyhrála Clintonová, rozšířil by se příště ten obskurní výčet nejspíš ještě o vegany a cyklisty.

● **22. ledna** navštěvuji divadelní představení v Kobylisích, v pátném DDM Přemyslská (alespoň fanům odkojeným SFK Spectra by to mělo něco říkat). Petr Hanuš režíroval, Inka hrála inspicientku, šlo o divadlo o divadle, takže jsme si to užili dvakrát.

● **23. ledna** jsem se U Kruhu v netradičním termínu sešel se zbytkem týmu Corel podpory (Corelpodpora.cz), než dorazil, seznámil jsem se s partičkou Liteňských pupíků, kteří zde opožděně slavili Silvestra. (Dodatečně jsem si zjistil, že Liteň skutečně existuje, zhruba ve středu trojúhelníku Beroun, Černošice, Dobříš.)

● **24. ledna** mě Michaela odvěkla do dalekých Vysočan do divadla Gong, kde vystupoval Ondřej Havelka se svými Melody Makers. Ten chlapík snad nestárne.

● **25. ledna** jsem se odpoledne zastavil v Epoše vyzvednout recenzní výtisky a knihy pro Egona a večer se vydal do MATu, kde v Klubu Julese Vernea proběhla přednáška Leonarda Medka o policii v době Julese Vernea (Sureté, Scotland Yard). Až na Leonardovy zámlky výborná; já dorazil v půl sedmé, ale nebyl jsem první, Egon s Jarkou, Filip Gotfrid a Roman Štědroňský už debatili a debužirovali. Dále přišli Pavel Nosek, Franta Novotný, Vlád'a Němec a oba Pavlíkovi. Po delší době se ukázali šermířský mistr Vincenc a Leonid Křížek.

● **26. ledna** u Kruhu jen chvilku, potkal jsem se tam jen s Vlád'ou Němcem, a zase jsem pádlil dál na lednová Slova, co Mají

Křídla Dušana Spáčila a Lubora Falteiska. Lubor přečetl několik krátkých básní ze sbírky Psáno očima od Jana Borny, musím si je pořídit, ne proto, že autor psal ochrnutý, pomocí udělátoru snímajícího mozkové vlny, po jednom písmenu, ale proto, že jsou dobré a vtipné.

Následoval rozhovor a četba z knihy Antonína Bajaji, spisovatele a novináře, a totéž s Petrem Skarlantem, básníkem, prozaikem, dramatikem a překladatelem z francouzštiny. Jestli si to dobře pamatuji, tak je ročník 1939, ale jeho vitalitu mu je možné jen závidět. Mluvil mimo jiné o svém kolegovi Václavovi Hrabětovi a dvou setkáních s Allenem Ginsbergem.

Večer oživovala kytara Lukáše Kolářka, synem všeučela Luboše Y. Kolářka.

● **27. ledna** jdeme s Michaelou do Galerie Smečky, kde končí výstava Pohádka (Motivy českého symbolismu a secese). Vystaveno bylo na osmdesát děl autorů, od známých po „neznámé“. Vedle obrazů a kreseb byly v expozici zastoupeny sochy, loutky a tapisérie. Jména Jan Preisler, Hanuš Schwaiger, Felix Jenewein, Max Pirner a Jaroslav Panuška jsou synonymem pro tento žánr, na ně ale navazovala řada dalších tvůrců, jako byli Rudolf Adámek, Viktor Oliva, Artuš Scheiner či Josef Wenig a mnozí další, dnes už neprávem pozapomenutí, mimo jiné Alois Boháč, Josef Boháč Heřmanský, František Horký, Karel Ladislav Klusáček, Bohumil Krs a Alois Mudruňka. Vystaveno bylo i několik dětských knih, které formovaly naše rodiče a prarodiče, Kulihráškovy příhody, čertík Marbulínek...

Pak jsme se vydali do nedaleké Galerie 1, kde od pěti začínala dernisáž výstavy Martina Zhoufa. Proti očekávání dorazil i Ondřej Neff, který měl původně před měsícem výstavu zahájit. Svěřil se nám se svými rozpaky danými tím, že již zahajoval spoustu výstav, jen Martinu Zhoufovi asi deset, ale ještě žádnou neukončoval.

Využil jsem chvíli nad sklenkou vína k tomu, abych se jej zeptal, zda nemá kontakt na Milenu Karlovou, která byla redaktorkou knihy *Něco je jinak*. Martin Zhouf se zase mě ptal na Pepu Hrdličku z chomutovského SF klubu, který jej vlastně přivedl k žánru SF.

● **30. ledna** rozesílám mail, že RUR jen do půl sedmé, meteorologové straší ledovkou, tak aby se Filip dostal domů. Nakonec dorazil jen Honza Vaněk, jr. a já, pořídil jsem si únorovou Pevnost, XB-1 ještě není, a zjistil jsem, že vyšel třetí díl Posledního policajta.

● **31. ledna** mi píše Wojta Běhounek, že bude mít hotový seznam loňské produkce SF/F. Akademie se blíží, aúúú.

● **1. února** lednový Interkom skoro hotov.

● **2. února** jdu v nejlepší křesťanské tradici (Nemocné navštěvovat) za Pavlem Houserem a jeho psem Bertou. Ta by k dobrému náladě potřebovala uběhnout tak deset km, ale snad i ty tři byly k něčemu.

● **4. ledna** odpoledne vyrážíme na chvíli na Pragoffest (za čtyři hodiny jsme stihli

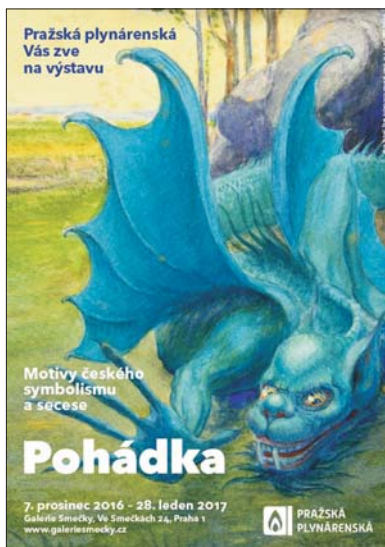
Titáni: kreslil Vít Kovář, text Richard Podaný. Práce studenta V. Kováře z Ateliéru Komiks a ilustrace pro děti FDULS, ZČU Plzeň.

Martinovu přednášku o hledání chyb ve hře 1403, něco o dynastické politice Habsburků z hlediska genetiky, besedu se začínajícími autory o propagaci a panel Terezy Matouškové: Fantom ženské fantastiky... existuje?, a pak vyrážíme na večírek, vlastně afterparty ke Klímovým.

Přímou z FF přijeli Vilma s Matrinem, Bětkou a Joanou Czaplínskou a ještě Zuzka a Honza Hlouškovi a Dagmar Pirochová s Petrem. Nás přivezl Bidlo, takže přesun byl pohodový. Později ještě dorazili Honza Vaněk, jr. s Libou a Viktor Janiš s malým Danielem, o kterého se vzorně postarala Uršula.

Vilma i přes návštěvu FF připravila skvělou hostinu. S Joannou jsme probírali politickou situaci v Polsku, v některých oblastech života to tam připomíná vládu jedné strany, se Zuzkou jsem probral její výhrady k práci se zdroji v Malostranském d'áblu, Honza Hloušek dal k lepšímu něco o hradeckém sociálním školství, dost jsme se věnovali i fenoménu ženského/mužského psaní, a to nejen proto, že na pořadu o ní jsme se všichni sešli před odjezdem z Pragoffestu.

Zdeněk Rampas

Pštros (1): kreslil Vít Kovář, text Richard Podaný. Práce studenta V. Kováře z Ateliéru Komiks a ilustrace pro děti FDULS, ZČU Plzeň.

Pštros (2): kreslil Vít Kovář, text Richard Podaný. Práce studenta V. Kováře z Ateliéru Komiks a ilustrace pro děti FDULS, ZČU Plzeň.

ŘVAL MALÝ BROUČEK

Řval malý brouček lesklých krovků:
„Já chci okurku salátovku!“
Starý brouk na to: „Mlč, hmyzáčku,
nebo dostaneš nakládačku!“

Řval malý brouček: kreslila Alžběta Ježková, text Richard Podaný. Práce studentky A. Ježkové z Ateliéru Komiks a ilustrace pro děti FDULS, ZČU Plzeň.

se, já jsem se stal autorem komiksové předlohy nejen bez úsilí, ale i bez vlastního vědomí. Někdo má holt kliku.

Vřele děkuji všem zúčastněným a držím palce, aby plzeňský komiksový kvas neutuchal a aby přinesl českému komiksu výtečné tvůrce a skvělá díla.

Richard Podaný / Komiksarium.cz

Více informací o komiksovém ateliéru najdete na stránce fdu.zcu.cz/cz/339-komiks-a-ilustrace-pro-deti

(Pozn. redakce)

Ke zkomiksování doporučujeme ze Špásma i verše:

BLAKE

Tygře, tygře planoucí
V lese za Olomoucí
Kdo to vlastně udělal,
Že ses takto jaseš vznal?
Či zlá ruka mohla vzít
Benzín a tě pokropit?

E. A. POE

Jednou ku půlnoci, maje
toho dost a uvádaje
v tkáni, která bezkrevná je
vzdor pilulce nákladné

zhnusen pravím: „Je to v pekle.
Marno křísit, což je změkklé.“
Spíše smutně nežli vztekla
Lenora dí: „A víckrát ne?“

Vilma Kadlečková: Hlasy a hvězdy

Série *Mycelium* je nepochybně největším a nejlepším českým sci-fi počinem uplynulých let. Protože se do mého Deníčku dostává až svým předposledním pátým dílem, využiji jej spíše k obecnějšímu zamyšlení nad celou sérií.

To nejlepší, čím mě zatím kdy dokázala sci-fi obohatit, jsou věrohodné mimozemské kultury a související popis lidského snažení o jejich pochopení. Opravdu vydařených případů, kdy by se někomu podařilo vystihnout cizost fiktivní kultury, jsem zažil jen hrstku, ale Kadlečkové Ōseané mezi ně bezesporu patří. I kdyby se těmto knihám nepodařilo dosáhnout už vůbec ničeho dalšího, přišly by mně jako mimořádný počín. Rovnou říkám, že části, které popisují cestu hlavního hrdiny Lucase Hildebrandta k pochopení a přijetí odlišné civilizace, patří mezi to nejlepší, co jsem kdy četl. Srovnatelný prožitek jsem ve sci-fi oblasti našel jen v *Duně* Franka Herberta, trilogii *Stárnoucí slunce* C. J. Cherryhové a v trochu jiné podobě ještě v knihách Neala Ashera.

Když jsem začal psát tyto poznámky, vzpomněl jsem si na *Valhalu* Františka Novotného. To je na první pohled celkem triviální myšlenka, protože *Valhala* je předchozím velkým počinem v oblasti české fantastiky, ale myslím, že se za tím skrývá více. Dokonce i takto výjimečné české knihy na mně ve srovnání s anglo-americkou produkcí působí zvláštním, jakoby redukováným dojmem. U Františka Novotného by bylo celkem snadné vysvětlit, co tím myslím, protože tam se to projevuje už i na úrovni zjevné fragmentárnosti zápletky. Vystihnout, proč mám tento dojem i cyklu Vilmy Kadlečkové, je o něco složitější, ale zkusím to ukázat na dvou příkladech: postavách a metodě pro lokální výstavbu zápletky.

Dobrá kniha se bez dobrých postav obvykle neobejde a *Mycelium* jsem za dobré knihy prohlásil, takže platí, že jejich postavy jsou zajímavé, plnokrevné a je potěšením jejich osudy sledovat. Ale jsou podivným způsobem přehnané. Nemyslím tím, že jsou přehnané samy o sobě: jistě, jedna z nich je nesmyslně tvrdohlavá, další až neuvěřitelně bázliva a podobně, takže dokážu pochopit čtenáře, kterým by nevyhovovaly. Ale moje výhrada je subtilnější, podle mne má autor právo na postavy s vypjatou psychologií, když pro ně v příběhu má využití. Ovšem přišlo mi, že přehnané je literární ztvárnění jejich reálné přehnané psychologie. Postavy můžou být zaryté umanuté nebo se rozpadat v pochybnostech, ale nevidím důvod, proč by – ve v zásadě vážném a realistickém románu – kvůli tomu měly být pojednány jako karikatury určené pro sehrání jarmareční frašky.

Mně se líbila už dávná (a nedokončená) fomalhiwská trilogie (*Meče Lorgan – Stavitelé věží – Dravý ohnivý Baškra*) a nesdílim současný autorčin odtahitý postoj, který k ní má. Její proškrtanou a zcivilněnou verzi *Na pomezí Eternaalu* považuji

za zřetelně horší než původní, protože ztratila část svého kouzla, pročej jsou na ní teď o to více vidět její kompoziční problémy. Ale není sporu o tom, že *Mycelium* je jiná liga: jeho postavy jsou životnější, vícerozměrné, pokřtěné životními zkušenostmi, skeptické, ale nerezignující. Tím nepochopitelnější mi přijde, proč se je autorka snaží maskovat nebo snad chránit zbytečnou glazurou z laciné ironie. Nemohla by vytvořit takhle opravdové a opravdové se vyvíjející postavy, kdyby v ně nevěřila, takže mi přijde nepochopitelné, proč se na povrchní, stylistické úrovni chová právě tak, jako by v ně nevěřila. Tím, co si myslí, jak se chovají, čím jsou, v celé dlouhé knize znovu a znovu ukazují, že povrchní prostě nejsou.

A ještě jeden postřeh, přijde mi zajímavé, že k ženským postavám se autorka chová o dost odlišně než k mužským. Ty mužské se vyvíjejí různými směry a ve všech svých fázích sehrávají různé dramatické role. Ženské hrdinky se vyvíjejí vždy od „méně“ k „více“, zpočátku bývají více schématické a spíš jen plní svoji roli v příběhu, postupněji se z nich stávají osobnosti. A co je vůbec nejpozoruhodnější, ve chvíli, kdy jsou konečně plně srovnatelné se svými mužskými protějšky, je autorka někam odloží. Jako by pro plnohodnotné ženské postavy nedokázala jako žena najít uplatnění. (Jediná postava velebně Maëwěně, o které to neplatí, je funkčně nerozlišitelná od muže.)

Co se zápletky týče, opět musím začít nezastíranou chválou. Není to jedna z knih, které by byly postavené jen na slušném rozvedení dobrého nápadu. Tady máme složitou a rozpracovanou zápletku, které se účastní celá řada protikladných záměrů, přičemž autorka celý ten cirkus pevně drží v rukách. Peripetie jsou ospravedlněné a dávají smysl i při zpětném pohledu „po pointě“, kdy se ukáže, že věci byly jinak, než se zdálo. Postavy mají věrohodné a konzistentní motivace, i když jsem o tom občas zpočátku pochyboval. Ba co víc, spousta prvků, někdy dokonce významných, které v počátcích příběhu slouží spíše pro dokreslení celkového koloritu, je dodatečně zracionalizována, úplně konformně vysvětlena, ba dokonce použita pro vytvoření nového rozměru v pochození příběhu (skoro geniální je třeba dovysvětlení role oběti v Akkütlixově náboženství). Prostě je to celé moc hezky vymyšlené a velmi zručně postupně odhalováno čtenáři.

Jenže autorka je možná až příliš schopná a okouzlená vlastní šikovností. Standardní reakce na objevení se nového prvku v příběhu je cosi jako kombinatorické zpochybňování. Jasně, když se objeví něco, co má schopnost změnit pohled na skutečnosti doposud považované za známé a jisté, má to slušný dramatický potenciál. Když podobná změna navíc zasáhne postavy, je to silný katarzní prvek. Jenže Vilma Kadlečková si zvykla používat v *Myceliu* tento postup zcela rutinně. Z každé-

Nenápadná důležitost (anti)socialistického vtípkování

Jakkoliv se zdá, že v době internetu už něco takového postrádá smysl, sbírání lidových průpovědek neskončilo s obrozenci devatenáctého století. I v současnosti či v letech nedávných existuje dostatek anonymních textů (převážně drobných), které se pro svou podvrtnost a vulgaritu nedočkaly tištěné podoby. Učitel a novinář **Jan Nejedly** se sběratelstvím lidového humoru zabývá dlouhodobě, už publikoval dva tituly, které sumarizovaly neuctivé a rozjívěné dětské říkanky (*Mistr sportu skáče z dortu*, 2015 a *Malý humorista*, 2016). Nyní se s publicistou **Jakubem Šofarem** pustil do práce o něco náročnější, ale jistě neméně zábavné: sumarizovat orální humor socialistické éry, ono vtípkování za zavřenými dveřmi, které málokdy proniklo do tištěné podoby, protože socialistická cenzura tohle uměla ohlídat a po listopadu 1989 už vtípky na socialistické

funkcionáře, naleštěné hvězdy pop music a mizernou životní úroveň působily zpozdile. Svou práci pojali jako encyklopedii všemožných podvrtných výrazů a slovních spojení (gustapo – státní bezpečnost za prezidenta Gustáva Husáka, kozí moč – nedobry pytlíkovany čaj PIGI, fučík – druh pšouku podle hrdiny komunistické mytologie), které doplňují tematicky příhodnými vtípky a parodickými popěvkami. Některé z nich jsou vtípné dodnes („Co je opak onanie? Když orgán honí člověka“ – což upomíná na označení policejních složek jako „orgány bezpečnosti“), jiné už jsou spíše jen vulgární („Na Sibiři, tam je psina / vystřelili Gagarina / nebezpečím pohrdá / Venušanky omrdá“). Je z toho mimo jiné vidět, že autoři se nepokoušeli o nějakou selekci, že se snažili zahrnout do knihy veškeré neoficiální vtípkování, a to jak zaměřené proti vládnoucí moci, tak proti jejím exponentům ve sportu a především v kultuře. Zjevně přitom neplatilo, že nejvíce a nejostřejší vtípky si vysloužili ti nejhorší přísluhovači režimu – lidová tvořivost pracovala především s možnostmi, které jí nabízely slovní hříčky se jmény či ironizování nějaké činnosti, hostejno jak moc poplatné socialistické

ho prvku vytěží všechny potence, všechny možnosti výkladu, které poskytuje. Nejdrůbe je to obdivuhodné, pak je to úmorné a nakonec to zápletku rozemele na písek.

Uvědomil jsem si to dvakrát. Poprvé nejasně, když jsem uvažoval, proč mi první dvě až tři knihy přišly přeci jen působivější než druhá polovina cyklu. Teď bych řekl: protože obsahují rozsáhlé dějové retrospektivy, které jsou variabilním interpretacím přeci jen podrobeny méně, takže knihy více drží pohromadě. Jasně to vyvstalo na konci dlouhého čekání na tento pátý díl Hlasy a hvězdy. Když jsem se do jeho čtení chtěl pustit, uvědomil jsem si, že nejsem ani v hrubých rysech schopný zrekonstruovat zápletku předchozích dvou knih. U knih, které na mne při čtení tak mocně zapůsobily, to pro mne bylo matoucí a nevysvětlitelné. Musel jsem si je znovu načíst a přitom jsem si uvědomil, že takhle komplexní systém člověk prostě není schopen udržet v paměti. Jistě, už Aristoteles si všiml, že detai-

ideologii. Autoři přitom dokážou i v notoricky známých vtípcích najít další detaily, varianty a posuny, takže například heslo „fronta na maso“, což bylo posměšné označení pro monumentální Stalinův pomník na Letné, zabere celou stranu, a to ještě dojde na spřízněné heslo „Záprdeli“, což bylo označení Letné.

Příčemž občas dohledávají také to, z jakých důvodů se ten který vtíp zrodil.

Autoři přiznávají, že patří k mladší generaci pamětníků (Šofar je ročník 1958, Nejedly dokonce 1971), takže převažují hesla z konce šedesátých let a především z doby normalizace, zatímco vtípkování z let padesátých tu tolik nenajdeme. Ale ono je docela dobře možné, že v době oné nejtuzší komunistické represe se prostě tolik nevtíkovovalo, zatímco naopak po sovětské invazi už v ideály socialismu nevěřil až na pár nezjatvrzejších nikdo a podvrtný humor zazníval i na pijatykách režimních papalášů a policistů.

Ve výsledku může být tato nenápadná, neambiciózní kniha významnější připomínkou toho, jak hnusný byl socialistický režim, než množství sice dobře miněných, ale občas příliš školometský vyznívající snah od historických studií po vyprávění pamětníků. Na rozdíl od nejrůznějších retro publikací, které přizívají falešnou nostalgii tím, že připomínají zejména předměty denní potřeby či potraviny, které lidé možná tehdy měli rádi, ale už nedodávají, že po většinu času nebyly k sehnání anebo se na ně stály nekonečné fronty, se tenhle soubor drzých, hořkých a občas dost ostrých anekdot a průpovědek rozhodně nesnaží nabulíkovat někomu, že za socialismu bylo docela dobře. Zároveň ani nijak explicitně tu dobu nekritizuje, protože veškerá její ubohost, přizemnost a zatuchlost prostřednictvím sebraného humoru brzy vyjde najevo. Zřetelně, tvrdě – a s úlevným smíchem, že už to máme za sebou.

Pavel Mandys / iLiteratura.cz

Jan Nejedly, Jakub Šofar: Po práci legraci. BizBooks, Brno, 2016, 200 s., 299 Kč

ly zápletky zapomínáme rychleji než postavy nebo prostředí, i když je to zápletko, co je pro výstavbu příběhu primární. Ale autorka mi v Myceliu neposkytuje v zápletkě žádné „hrubé rysy“, které by se proměňovaly jen pomalu nebo zřídka, takže by umožňovaly podržet si v paměti přehled o celkové situaci. Věřím, že nakonec se ukáže, že celý příběh svoji jasnou strukturu má, ale zatím se všechno ztrácí v chaosu proměňujících se názorů na neustávající proud peripetií.

Tento můj zápisek budiž svědectvím o tom, jak obtížný je krok od úžasného k dokonalému. Ale mimozemšťané paní Kadlečkové se mi pěkně zaryli pod kůži, pro její tak trochu zvrhlou fantazii nemám nic než bezvýhradný obdiv. Nemluvě o tom, že vůbec není obvyklé psát úspěšně o náboženství z tak cynického a přitom chápajícího úhlu pohledu, to jsem specificky ocenil rovněž, i když na detaily v tomto zápisku nedošlo. Uvidíme, jak to nadcházející šestý díl celé završí? **Jiří Grunt**

Emil Hakl: Umina verze (Antiscifistická sci-fi)

Od Ježíška jsem si nechala nadělit novou knihu od Emila Hakla, jelikož je to sci-fi a byla jsem na ni zvědavá. Jenomže ona to sci-fi ani moc není. Na druhé straně, co jsem mohla čekat?

Od tohoto autora už jsem něco četla, takže tuším, jaký je základní model jeho vyprávění: bezcílné potloukání alkoholem poháněných postav po fotogenicky sešlých zákoutích vnějšího světa i duše, velmi plastické smyslové vnímání, typický hospodsky nostalgicko-nasraný pohled na svět a lidi a obecně „pudovkinovské“ pojetí všeho. Takhle pojal i svoji sci-fi, takže čtenář pídící se po zajímavě inovativních (natož vědecky působících) motivech si moc na své nepřijde.

Přesto se autor zřejmě o nějakou zápletku snažil. Umělá žena (Uma) se k protagonistovi (muž středního věku František) dostane jakýmsi intrikami, které možná mají působit rafinovaně – ano, místy mi to přišlo na povrchu takové nesvadbovsky zakonspirované – ale ve skutečnosti se na žádnou intriku vůbec nezmohly (aspoň pokud to jako čtenářka můžu posoudit). Proč ho spiklenecky připravily o byt a opatřily mu pronájem jiného bytu, kam byl krkolomný přístup a pak se stařík o holích (hlavní dohlížitel-zvěd-kumpán šiléného vědce) potom téměř nemohl dostat a tudíž měl velmi ztížené své psychické i fyzické manipulace s protagonistou? Proč musel našeho hrdinu odlovit mezi nejzdevastovanějšími bezdomovci nejodpudivějšího kalibru, kam František víceméně náhodou zabrousil? Proč ne jednoduše v nějaké hospůdce? Proč Františkovi napřed podstrčili robotického psa (ouvej, teď jsem možná prozradila motiv, který čtenář nemá tušit, ale já si myslím, že to na napínavosti příběhu vcelku nic nemění) a teprve potom robotickou ženu? Zkoušeli ho tím nějak a jak jako?

Mnoho prvků tohoto vyprávění ukazuje spíš na to, že autor popisuje surrealistickou noční můru, než že by se pokoušel vytvořit aspoň trochu uvěřitelnou realitu. Šiléný vědec a jeho kumpán pracují pouze ve dvojici v garáži, nemají tam (ačkoli bylo avizováno, že mají) žádné alarmy nebo pasti, takže tam František může v závěru příběhu klidně proniknout ke své rozmontované nebo spíš rozleptané bývalé milence... a ústřední frankensteinská dvojice zřejmě nemá tušení, proč to všechno dělá a kam tím směřuje. Prostě tak nazdařbůh smontují syntetické tkáně s počítačem nahrazujícím mozek – a dovíme se jen, že se androidka musí neustále promazávat, ale kde bere energii, to se nepraví, zato jí chutná alkohol, což také nemá žádné fyziologicko-biochemické zdůvodnění, ledaže ji to činí ve Františkových očích obzvlášť sympatickou... ale tohle záměrem tvůrců zřejmě také nebylo, protože oni si nepřejí, aby se Uma s Františkem na sebe nějak vážali... ale co si tedy jako přejí? Jejich záměrem není ani prostě pozorování, co se bude dít, na to neustále příliš prudí a vyhrožují. Ale co chtějí, neřeknou.

Sama androidka samozřejmě existenciálně tápe a my se jí ani nedivíme. Jeví však dětskou radost z objevování světa a

zejména lidských vztahů – její výběr toho, co je zajímavé, poměrně hodně odpovídá Františkovu gustu, takže se možná opravdu podle něj formuje a adaptuje se na něj. Ale kdoví, možná ne, protože mu občas utíká.

Každopádně jsem osobně trpěla všemi těmi promarněnými šancemi, kde bylo možné si pohrávat jednak s dějem (s úmysly šílených vědců a se vším, co je mohlo křížit) a jednak s psychologií postav (vážně by androidka dospěla během pár dní na úroveň dobře socializované adolescentky, včetně lidských citů náklonnosti k Františkovi – proč právě k němu, když je proti ní poměrně hodně tupý)? A tak dále.

Na Emila Hakla se zřejmě nedá chodit s logikou, ale stejně by mě zajímalo, proč si vybral sci-fi motiv. Proč to napsal? Možná z nostalgie po nějaké ženě, která Umě připomínala, nebo takovou ženu chce potkat a ono furt nic. Tak nějak to zřejmě bude.

Na závěr ještě drobná poznámka z genderového soudku: docela mi přeběhl mráz po zádech, když jsem si představila, že bychom v tomhle příběhu obrátili role. Místo muže středního věku, který si hraje s androidkou představující nekonečně sofistikovanější verzi nafukovací panny ze sex shopu, bychom tu měli naopak ženu středního věku, která si obdobně pohrává s mírně dětinským umělým mladíkem. Taky vám to přijde o hodně zvrhlejší? Vida, důkaz našeho zakořeněného chápání muže jako subjektu (konající činitel, který k sobě všechno vztahuje) a ženy jako objektu (předmětu, s nímž je nějak nakládáno).

Eva Hauserová

Emil Hakl, Umina verze, Argo, 2016, 248 str., 289 Kč

U flirtu se sci-fi je u autorů typu Emila Hakla jak modus operandi, tak výsledek už tolik desítek let tak strašně stejný, až si kladu otázku, co je do té soutěsky vlastně žene...

RIP

Na to, jaký je ten nový Hakl, je těžký odpovědět. Já to mám tak, že mě tak baví jeho styl, že kniha může být o čemkoli. Děj to má skoro nijaký. Je to trochu takový snění o ideální holce, co má to lepší z obou světů (ženy i robota).

I. Adamovič

Uma je umělá žena, kyborg. Vyrobili ji dva podivní v garáži, hodili ji na krk standardní hlavní postavě Haklových děl, tedy chytrému lůzrovi, který se jako intelektuální nádeník jednadvacátého století přiozrale potlouká životem – a jak to bylo dál, není moc důležité. Podstatné jsou dialogy, nálada, atmosféra pražské periferie s pochcánými bezdomovci, hnijícími odpadky, nádhernými horizonty a láskou. Jo, je to milostný příběh, nejněžnější, jaký Hakl kdy napsal. Úvahy o tom, proč k vyznání lásky potřebuje umělou holku, přenechám teoreticky lépe vybaveným kritikům nebo jemu samotnému. Mně stačí, jak dobře to je napsané. A kolik je v tom podivné randy. A ještě du-forma, velice výstřední postup, jakým se píše málokdy.

Petr Koubský

Kdyby Západ nebyl Západem...

Roky rýže a soli jsou obsáhlý, ambiciózní román využívající principu alternativní historie. Bodem, v němž došlo k rozdělení, je morová rána, která ve 14. století zasáhla Evropu. Historicky je známo, že zemřela asi třetina obyvatel. V časové linii vymyšlené K. S. Robinsonem zemřeli v Evropě na mor téměř všichni.

Světové jeviště se tak otevírá staletím bojů mezi převážně buddhistickou nebo konfuciánskou Čínou a islámským Středním Východem a Afrikou. Robinsona zajímá podstata historie a možný vývoj těchto náboženství ve spojení se společenskými a politickými strukturami, bez vlivu křesťanství a evropského kolonialismu. Naštěstí se autor vyhýbá hloupým hrám umožňovaným alternativní historií a nevyužívá slavné osobnosti z naší časové linie v pozměněných situacích.

Román má strukturu deseti různě dlouhých novel. Každá novela sleduje více či méně významné události v životě několika postav. Každá část je zasazena dál do budoucnosti, celek obsahuje sedm století: začínáme úmrtím Temura Chomého (Tamerlána) a pokračujeme až do závěrečné části, zasazené do prvních desetiletí 21. století, třebaže tento kalendář se v knize samozřejmě nepoužívá. V každé části autor zachází s postavami jako s reinkarnacemi postav z předchozích částí a jejich jména mají vždy stejné počáteční písmeno. Třemi hlavními postavami jsou silné, netrpělivé, rebelské „K“, klidnější a hloubavější „B“ a vědecky založené „I“. Při reinkarnacích dochází k různým kombinacím pohlaví a věku (jednou je „K“ dokonce zvíře) a postavy žijí v každé kapitole v jiné části světa.

Robinson tímto způsobem zkoumá většinu z pozměněné

zeměkoule – jednotlivé části se odehrávají v Persii, v Indii, v Číně, v Severní Americe, v nově osídlené Francii atd. Mezi jednotlivými reinkarnacemi se postavy setkávají v „bardu“, kam jsou jejich duše posílány po smrti, aby dumaly nad prohrami svých minulých životů. Toto pojetí umožňuje autorovi rozehrávat dojemné, uvěřitelné, lidské příběhy a zároveň se zabývat „ve velkém“ tím, co ho zajímá – možným vývojem čínských koloniálních ambicí, strnulostí islámu a možnostmi jeho reformy, potenciálnímu přínosu původních obyvatel Severní Ameriky pro moderní společnost, pokud by jejich kultury dokázaly přežít nemoci a nájezdy ze Starého světa, roli a místem žen při utváření historie.

Jak knihu hodnotit? Řečeno s Johnem Clutem, jindy sřizavým kritikem: „Ti, kteří dočtou *Roky rýže a soli*, a bude jich mnoho, budou nesmírně obohaceni. *Roky* jsou lidské, romantické, nezaměnitelné, srozumitelné, okouzující, milé, moudré, zralé, rafinované. Kniha pobízí čtenáře, aby pochopil, že kontinuita lidstva na této planetě je sama o sobě něčím nadpřirozeným.“ Je jasné, že kniha, v níž myšlenkový obsah několikanásobně převažuje nad akcí, ale přitom spadá do žánru science fiction, je pro českého nakladatele výzvou. Patrně to není kniha publikovaná pro zisk, ale pro čtenáře, který si ji najde, bude nezapomenutelná. Dá se čekat, že bude patřit k nejuznávanějším autorským počínům první dekády 21. století a subžánru alternativní historie jako takového. Rozhodně je schopná oslovit i čtenáře mimo vědecko-fantastickou literaturu.

Petr Kotrle

Kim Stanley Robinson: Roky rýže a soli, Laser-books, 2016, překlad Milan Žáček, obálka Michal Kuba, 704 stran, 549 Kč

Čtenářský deníček Jirky Grunta: Bruce Sterling – Schismatrix plus

Konečně. Očekával jsem, že tohle bude pěkně pochmurné, takže jsem pár let váhal, ale nakonec přišla ta správná nálada. Pochmurné to bylo, jako každá budoucnost, a ještě o poznání víc, ale snést to šlo překvapivě dobře. Souvisí to s výstavbou knihy: odehrává se během dlouhé doby a i když ji vidíme očima stále stejné postavy, jsou to spíš jen průhledy. Chytré a dobře napsané průhledy, kdy se mění jak stav společnosti tak psychologie hlavní postavy, ale stejně jsem se cítil spíš jako pozorovatel než jako účastník, takže to na mne méně doléhalo.

Moc se mi líbí základní kyberpunková metoda, totiž udělat ze sociologické spekulace dramatický útvar (je to takový specifický podobor fiktivní antropologie). Nezáleží pak prakticky vůbec na realističnosti „odhadu budoucnosti“, jde hlavně o emocionální potenciál tváří tvář zásadní sociální změně. Schismatrix si v tomhle našel vlastní svébytnou polohu, méně sevřenou než třeba romány Williama Gibsona a méně intelektuální než například u J. G. Ballarda, ale skoro stejně působivou.

Z mnoha témat, které se knihou různě proplétají, mi přišlo zajímavé zkoumání principu, na kterém je postavena většina mých oblíbených sci-fi knih, totiž že výhodou lidstva je jeho schopnost přizpůsobení, která mu umožňuje zachovat si – v míře, jejíž zkoumání je často součástí dramatického účinku knihy – identitu i při velkých změnách vnějších okolností. Je to pochopitelně jen extrapolace toho, jak se v minulých několika stoletích chápala západní společnost, ale stejně mi přijde pozoruhodné, jak plodný dramatický princip to je. Sterlingova kniha je zajímavým příspěvkem ke zkoumání jeho limitů.

Je dobře, že knihu doprovází několik autorových povídek ze stejného světa. Nejsou ani tak důležité z hlediska doplnění informací, ale poskytují pohled a prožitek zevnitř, čímž kompenzují mírnou, ale nevyhnutelnou intelektuálnost hlavního románu.

Jiří Grunt

Laser-books, 2006, překlad: Radim Rouče, Petr Kotrle, Josef Dušek, 544 str., 269 Kč

Pavel Fritz kormidluje Archu zrůd

Spisovatel Pavel Fritz se poprvé dostal do povědomí čtenářů před pěti lety svým military SF románem *Letka 307*. Jeho další kniha, hard science fiction *Přístav u řeky Styx*, se dokonce dočkala nominace na cenu Akademie science fiction, fantasy a hororu v kategorii Nejlepší původní česká nebo slovenská kniha za rok 2015. Jak si ovšem autor vede na poli povídek? V tomto směru se s ním prvně setkáváme až v jeho nedávno vydané povídkové sbírce *Archa zrůd*, nepočítáme-li předchozí časopisecké otisknutí jediné povídky *Druh ve zbrani*. Vydat povídkovou sbírku pouze s jednou dosud publikovanou kratší prací je bezesporu odvahy jak od autora, tak i od nakladatele...

Žánrově sbírka *Archa zrůd* kombinuje sci-fi a horor (někdy spíše s přesahy do fantasy), občas i v rámci jediného textu. Z celé knihy je patrná autorova řemeslná zručnost a širší nápadů. Každá zahrnutá povídka stojí především na finální pointě a liší se zejména tím, nakolik silný je i zbytek textu a nakolik (ne)předvídatelná, zajímavá a uvěřitelná daná pointa je. Úvodní *Bestie* je variací na klasické téma „vojensko-vědecký výsadek zkoumá mimozemský artefakt“. Pointa nepřekvapila, ale díky svižnému tempu povídky to nijak zvlášť nevadilo. Obdobné téma se objeví i v závěrečné povídce *Zahrada slepců*, jejíž pointa mne naopak potěšila a pobavila. Třetí prací, kde lidé zkoumají dávné pozůstatky mimozemských technologií, je titulní *Archa zrůd*. Prostředí je velmi pěkně nastíněné, položené otázky zajímavé a přestože se podobný námět už porůznu vyskytl zpracovaný odlišnými způsoby, Fritz ho zde dokázal využít pěkně a napsal opravdu povedený konec.

Povídky *Hotel nekonečno*, *Smrt tančila mezi hvězdami*, *Druh ve zbrani*, *Pod hladinou* a *Operace Orleáns* představují klasické, solidní vypointované příběhy, přičemž podobných už jsme viděli hodně. Pobaví či zaujmou, i když dlouho v paměti asi nezůstanou. Hororový *Odkaz mistra Rodrigueze* je o něco silnější díky většímu pohledu do mysli jeho protagonisty, mnicha Barbozy, snažícího se dostat odkazu svého mistra a přemoci démona v kobce bavorského kláštera. *Poklad Černého Lombardana* je moderní výpravou za pirátským pokladem. Stálo by za to už na začátku víc naznačit, že se příběh odehrává v současnosti, jasné je to až po několika stránkách. Jeho pointa se sice dá předvídat, jakmile duch piráta vyřkne svou hádanku, nicméně to nevadí a nadále jde o příjemné zábavné čtení.

Otázkou posmrtného života se každá po svém zabývají povídky *Konkurz na Boha* a *Klenba ticha*. V prvně jmenované dostane stoický sebevrah „druhou šanci“, když má pomoci zvižtit kandidátovi na nového pána světa, aby si s touto výzvou poradil po svém. *Klenba ticha* má možná poněkud neoriginální

námět, avšak dostatečně to vyvažuje úsporným rozsahem a vtipnou pointou. Vrcholem sbírky je nepochybně povídka *To, co milovalo Arthura Brookse*. Tato rozsáhlejší práce může čtenáři připomenout například *Druhý stupeň osamění* od George R. R. Martina, námětem a pointou pak jinou, slavnější práci jiného autora, jejíž zmínka by ovšem už představovala spoiler. Povídka nás přivádí na palubu kosmického majáku na periferii galaxie, jehož správce se snaží navázat smysluplnou komunikaci s mimozemskou entitou oplývající neobvyklými schopnostmi. Autor v ní dokázal dosti povedeně vykreslit atmosféru i myšlenky a pocity titulní postavy.

Dá se shrnout, že v povídkách Pavel Fritz nestaví na postavách; kromě Arthura Brookse a jeho známé Ruby Hooperové, sebevraha z *Konkurzu na Boha* a možná mladého Antonia z *Pokladu Černého Lombardana* či mnicha z *Odkazu mistra Rodrigueze* si nejspíš žádné postavy nezapamatujete. Valná většina prací natolik staví na pointě, že postavy jsou i mezi povídkami snadno zaměnitelné. Pět rozlišitelných postav na třináct povídek se nezdá mnoho, ale kupodivu to nevadí právě díky tomu, že Fritz zvládá řemeslnou stránku příběhů a vybrané náměty umí zpracovat. Většině povídek se dá máloco vytknout a jde o příjemné čtení. Zároveň ale nedosahují zajímavosti autorových románů. Zdá se, že románová forma Fritzovi sluší víc. Nicméně i kdyby jen kvůli *Tomu, co milovalo Arthura Brookse*, jeho sbírka určitě stojí za přečtení.

Julie Nováková

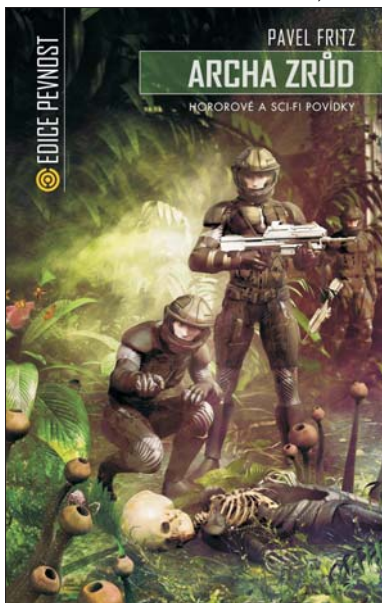
Pavel Fritz: *Archa hrůz*, Epocha, 2016, obálka Žaneta Kortusová, 312 stran, 255 Kč

Vyhánání z ráje bláznů

Říkal to už starý vtip: „Bundeswehr je k tomu, aby zadržel nepřítele, než přijde skutečná armáda.“ A skutečnou armádou byli „Amíci“. Poválečná Spolková republika posílala u lidí pocit, že žijí v chráněném prostoru. Že kdyby něco hrozilo, zasáhne Amerika. Že ta je pojišťovnou bezpečí. Tyto jistoty rozvíjely nezodpovědné uvažování. Vážně se brala jakákoliv pitomost, neboť každý věděl, že případná rizika Amerika ohlídlá. Ze Spolkové republiky se stal politický ráj bláznů. Nástup Trumpa – jeho tlak na vlastní odpovědnost evropských členů NATO – pak působí jako vyhánání z tohoto ráje.

V Německu se vážně probíralo leccos, co by člověka s jinou zkušeností ani nenapadlo. „Vystoupit z NATO – proč ne? Odstranit kapitalismus? Jasně! Armáda? Lepší je mírové řešení konfliktů.“ ... Jak zareaguje země, kde ještě nedávno ministr zahraničí Westerwelle řadil k hlavním úkolům stažení amerických raket?

Zbyněk Petráček

Co zbylo po kulturní revoluci

Americká spisovatelka **Ursula K. Le Guinová** (nar. 1929) je uznávanou, mnoha cenami včetně těch za celoživotní dílo ověřenou klasičkou fantastických žánrů. Uznání si vysloužila jak za science fiction, tak za fantasy, oba žánry psala od začátku paralelně a v obou stvořila několikadílné volné cykly, které postupně rozšiřovala novými romány a povídkami. U nás je známější fantasy cyklus *Zeměmoří*, česky už v devadesátých letech vyšly všechny knihy, které do tohoto prostředí autorka umístila (jen pozdní *Jiný vítr* vyšel až v roce 2005), z rozsáhlejšího *Hainského cyklu* (což je sci-fi) vyšly jen tři nejslavnější romány *Rocannonův svět*, *Levá ruka tmy* a *Vyděděnec*, vše opět ještě v první polovině devadesátých let. Pak jako by zájem českých čtenářů o její filozofující, akce spíše prosté romány opadl. Ještě v roce 2006 to nakladatelství Triton zkusilo s prvním románem z trilogie *Kroniky Západního pobřeží*, v roce 2009 vydalo Argo podruhé *Levou ruku tmy*, ale jinak jako by se z autorky stával živý památník zlaté éry sci-fi sedesátých a sedmdesátých let.

Nově založené nakladatelství Gnóm, provozované překladatelem **Jakubem Němečkem**, se to nyní pokouší napravit. Nejprve vydalo povídkovou sbírku *Plameňák na konci léta*, v níž byla právě Le Guinová nejznámějším jménem, nyní autorčin román *Vyprávění* z roku 2000, poslední ze zmíněného *Hainského cyklu*. Mimochodem se sympaticky uměřenou obálkou, která už dopředu čtenáře upozorňuje, že tohle nejsou žádné *Star Wars*, že zde má co do činění s dílem přemýšlivějším a jemnějším.

Kompozice *Hainského cyklu* je vystavěna na nosném základě, který skýtá mnoho seriálových možností: vyspělá civilizace planety Hain ve vzdálené minulosti postupně buď kolonizovala, nebo geneticky ovlivnila několik desítek planet, na nichž se vyvinul život. Výsledkem je, že tyto planety (včetně Země) obývají vzájemně si podobné bytosti blízké lidem, které si však vyvinuly vlastní politické, náboženské a filozofické systémy na různé úrovni civilizační vyspělosti. A obvyklým syžetovým schématem Le Guinové románů je příjezd cizince (obvykle to bývá vědec nebo diplomat) na některou z těchto planet, poznávání zvyků místních obyvatel a vládnoucích režimů a jejich konfrontování s představami a ideály hlavního hrdiny.

Děje se tak i ve *Vyprávění*, jehož první kapitola může být pro ty, kdo Hainský cyklus neznají, trochu nesrozumitelná a nepřehledná, protože v jakési koncentrované a zároveň nedidaktické formě na poměry v „hainském“ světě upomíná. Od druhé kapitoly se nicméně rozebíhá autonomní děj, který znalost předchozích knih nikterak nevyžaduje – a v závěru ještě na jeho historii dojde. Takže i ten, kdo se s autorčiným dílem setká poprvé, se jím snadno může nechat pohlit. Vyžaduje to od něj samozřejmě o něco aktivnější a trpělivější přístup než populárnější a triviálnější žánrová díla. Ve *Vyprávění* sice nechybí napětí, to je však vytvářeno pozvolna a jemně, spíše ohrožením než akčními scénami, spíše úvahami než dialogy; také tempo je poněkud pomalejší.

Diplomatka Suttý dostane po delším nezáživném pobytu na planetě Aka konečně zajímavý úkol: má se vydat do zaostalejší části země a pátrat po ztracených dokumentech předchozího režimu. Na planetě totiž momentálně vládne umírněně totalitní technokratický režim, který se snaží soustředěním se na co nejvýkonnější a neefektivnější výrobu a spotřebu (občané jsou nazýváni výrobci-spotřebitelé) dohnat technologický náskok jiných planet, z nichž na Aka občas dorazí nějaká návštěva. A tento režim předtím v jakési době čínské kulturní revoluce plošně zničil tradice režimu předchozího: příliš pomalého, nevykonného a duchovního, a tudíž zastaralého a neužitečného. Postupně zlikvidoval všechny psané dokumenty i dřívější písmo jako takové a nahradil je vlastním, jednodušším.

Suttý má nyní nicméně šanci dostat se k oněm starým kulturním a filozofickým tradicím (náboženství na Ace neznají), které jsou udržovány v odlehklých oblastech ve skrytu a převážně v orální formě. Těmi, kdo je pěstují, jsou takzvaní „máz“ neboli vypravěči, u nichž se nadání k vyprávění projeví někdy už v raném věku a postupně je staršími „máz“ zdokonalováno jako svého druhu řemeslo. Suttý několik z nich vyhledá, sprátní se s nimi a nakonec vyráží na výpravu vysoko do hor, kde se snad má ukrývat knihovna se starými texty. Přitom ji ovšem sleduje „dohlížitel“, nevyžádaný průvodce s chováním tajného agenta. Autorka v čtenáři vzbuzuje dojem, že se schyluje k nějakému zásadnějšímu konfliktu, že technokraté zneužijí Suttý k útoku na poslední zbytky staré kultury, ale nakonec se vše vyvine trochu jiným, smířlivým směrem.

Podstatou románu je přitom hlavně objevování konceptu staré kultury, která hlásá docela prosté věci jako lásku, úctu a pokoru před přírodou i lidmi, přičemž nezná koncept boha ani jevy jako násilí a vražda (ne že by k nim ve výjimečných případech nedocházelo, ale obvykle jde o záchvat šílenství). Trochu to připomíná analogii k (post)komunistické Číně a Tibetu, ovšem značně idealizovanou až romantickou, zejména ve vztahu k oné potlačené kultuře. Což ale neznamená, že by to bylo vyličeeno nějak naivně nebo prostoduše, Le Guinová naopak oba odlišné kulturní koncepty prozkoumává velmi důkladně a komplexně, se snahou pochopit oba, jakkoliv její sympatie jsou jasně na straně utlačených. Jen prostě patří ke generaci spisovatelů, která ještě nebyla tak krutá až cynická ke svým postavám a světům, jako jsou mnozí autoři posledních dvaceti let.

Le Guinové román *Levá ruka tmy* z roku 1969 je považován za první feministickou sci-fi a – aniž by to mělo znít jako negativum – také *Vyprávění* jako by bylo určeno spíše čtenářkám. Respektive těm, kdo ocení spíše schopnost empatie než schopnost přemoci protivníka. V současném Česku, které se zdá být rozděleno na sluníčkáře, vítáče a pražskou kavárnu na jedné straně a bezduché materialisty, agresivní nacionalisty a burany na straně druhé, to mimochodem může být nečekaně inspirativní čtení.

Pavel Mandys

Ursula K. Le Guinová: Vyprávění, překlad Jakub Němeček, Gnóm, Praha, 2016, 248 s.

● demokracii a digitálních božích

Jméno britského spisovatele Alastaira Reynoldse u nás snad není třeba dlouze představovat. Jeho cyklus Odhalený vesmír, složený ze stejnojmenného úvodního románu, *Kaldery*, *Archy* a *Údolí vykoupení*, vzbudil i v našich končinách neobvykle kladný ohlas. Do češtiny byl přeložen i jeho samostatný román z jiného fiktivního univerza, *Transport ledu*, a část kratších prací. Po menší přestávce k nám dorazil i dosud samostatný román *Prefekt*, jehož příběh je opět zasazený do univerza Odhaleného vesmíru, ovšem odehrává se zhruba o století dříve a předchozí znalost cyklu tak není nutná. Tentokrát autor proslulý psaním nové space opery (nebo „gotické SF“, jak tuto část své tvorby sám nazývá) spojil oblíbený subžánr s detektivkou a thrillerem.

Výkonný prefekt Tom Dreyfus, patřící ke sboru Panoplie (organizace chránící demokracii ve Třpytném pásu kolem Žlutozemě), právě uzavírá případ podvodu s hlasovacím jádrem jednoho z tisíců habitatů pásu, když dojde k mnohem většímu zločinu. Jeden z malých habitatů je zcela zničen a podezření padá na Ultranauty, jejichž mezhvězdné lodě by se svými motory neměly s podobným kouskem problém. Kde je ale motiv? Dreyfusovi se nechce věřit, že by šlo o malichernou pomstu za selhání obchodního jednání, jak se na první pohled zdá. Jeho pomocnice Thálie se zatím pouští do instalace softwarové záplaty, která by měla zamezit hlasovacím podvodům, na čtyři habitáty, kde by její instalace mohla být problematická. Teprve pokud vše půjde, jak má, spustí hromadnou instalaci v celém Třpytném pásu.

Úvodní případ i Tháliina chvillemi strastiplná cesta ukazují, jak omezené pravomoci prefekti Panoplie mají. Nad záležitostmi uvnitř samospráv habitatů nemají prakticky žádnou moc. Je jen na občanech, co si zvolí, a pakliže není porušováno jejich hlasovací právo, Panoplie v zásadě nemá možnost zasáhnout. Svědectví ořesných praktik v dobrovolných tyraniích i dekadenci jiných habitatů, utrpení, proti kterému nejde právně nic dělat, přesvědčilo jednoho z řad prefektů ke spolupráci s Aurorou – patrně umělou inteligencí, která tvrdí, že bez radikální změny čeká Třpytný pás chmurná budoucnost. Její vláda „laskavé tyranky“ jí má zabránit. Ale když se kácí les, létají třísky...

Prefekt nemá široký záběr Odhaleného vesmíru co do světa a postav, ale ani jej nepotřebuje. Je to – šestisetstránkovému rozsahu navzdory – kompaktní (skoro by se chtělo říci na Reynoldsovy poměry komorní) příběh. Jeho zasazení ve Třpytném pásu dává čtenáři jasně pocítit, co je v sázce v souboji mezi Panoplií a Aurorou, i nahlédnout do obrovského množství lidských podob a zřízení, jaká se tam dají nalézt (ne nadarmo patří Pás k frakci demarchů – demokratických anarchistů). Tím Reynolds zároveň ukazuje, jakými směry by se lidé mohli vydat, a zároveň drží hlavní postavy bezpečně lidské a pocho-

pitelné pro čtenáře, aniž by to působilo neuvěřitelně. Dreyfuse si zřejmě rychle oblíbíte tím způsobem, jakým jsou vám sympatické rozvázně, ale rozhodně postavy s jasnými morálními zásadami a přitom značně nečernobílým viděním světa. Zajímavý protipól Dreyfuse je prefekt Gaffney, avšak jeho postavě ke konci trochu dochází dech a je škoda, že neprošel hlubším vývojem. Jeho motivace jsou nicméně pochopitelné – až si hlavně zpočátku někdy můžete říkat, zda byste neskončili na jeho místě.

Thálii i Dreyfusovu pobočnickovi, hypervepři Sparverovi, je věnováno méně pozornosti, přesto papírem nešustí, na to je

Reynolds příliš řemeslně zručný autor (snad až na popis doktora Merciera). Zajímavější jsou však postavy Jane Aumonierové, vedoucí prefektury, která se po střetnutí s mocným protivníkem před jedenácti lety ocitla v hrozné situaci, a vrchních prefektů, kteří na ručičky vah kladou schopnost Aumonierové dál podávat vrcholný výkon, bezpečnost Třpytného pásu i touhu po vlastním kariérním postupu. Reynoldsova Panoplie zdaleka není idealizovanou bezpečnostní složkou; její členové jsou stále chybující lidé, a to ji chvillemi hrozí zahubit, ovšem nakonec je to její záchranou.

Navzdory nepatrným zádrhelům jako vývoji části postav ke konci románu nebo chvilkové ztrátě tempa jedné z linií je *Prefekt* výbornou SF, jejichž šest set stran se četlo samo. A ačkoli identitu zářdce znáte

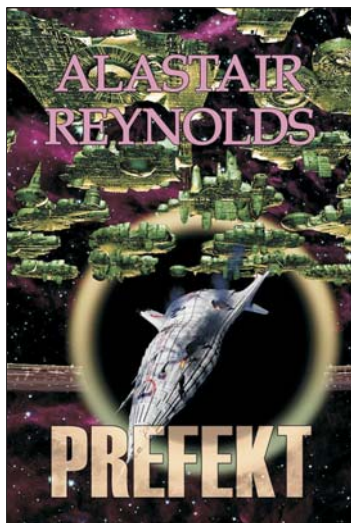
téměř od samého počátku, je i dobrou detektivkou (laděnou místy do noir, místy do thrilleru), protože do sebe zapadnou dílky skládky jen zdánlivě náhodně rozestě během celého příběhu. I tak ale máte nadmíru dobrou šanci případ vyřešit dříve než Dreyfus (kterému to nemůžeme mít za zlé, protože nemá tak širokou perspektivu jako čtenář). Na závěr jistě uvítáte informaci, že se Reynolds do světa Třpytného pásu před příchodem tavomoru rozhodl vrátit ve volném románovém pokračování. Ať už bude o demokracii, digitálních božstvech, vraždách, mstě, touze zapomenout – nebo o něčem jiném, nelze se na něj netešit. Bylo by také příjemné, kdyby česky vyšla i jiná Reynoldsova práce kombinující space operu a detektivku (v tomto případě silně noir): *Century Rain*. Doufejme, že úspěch *Prefekta* k tomu přispěje.

Julie Nováková

Alastair Reynolds: Prefekt, Triton, 2016, překlad Jana a Jan „Jam“ Oščádalovi, obálka Chris Moore, 600 stran, 399 Kč

V ráji bláznů

Britská zdravotnická organizace (BMA) chce po svých zaměstnancích, aby těhotné ženy nazývali nově „těhotnými lidmi“. Ráda by tak vymýtila označení „nastávající matky“, které údajně poškozují transsexuály.

Vyhodnocení PAF 2016

I Fénixcon 2016 byl završen předáváním cen účastníkům literárních soutěží žánru sci-fi, fantasy a hororu za rok 2016. Po konečném zúčtování přistupujeme k vyhlášení výsledků **Přeboru autorů fantastiky (PAF)**, ve kterém vyzdvihujeme ty borce, kteří v literárních soutěžích získali nejvíce ocenění.

Do Přeboru autorů fantastiky byly zahrnuty výsledky z těchto soutěží: Cena Karla Čapka (kategorie novela, povídka, krátká povídka, mikropovídka), O nejlepší fantasy, Daidalos, Žoldnéři fantazie, O Stříbřitělesklý halmochron, O brahmíní veneno, Tiché písky, O knihovníkův banán, Vidoucí, Zákon smyčky, Dračí řád, Rokle šeré smrti, Hororová soutěž Necronomiconu, Zpívající věže, Prázdninová soutěž Triumviratu.

V roce 2016 se v těchto soutěžích střetlo 805 povídek. Do PAF je jich z bodovaných míst zahrnuto 106 od 76 autorů.

Nejúspěšnějším laureátem tohoto ročníku žebříčku úspěšnosti PAF se stala Věra Mertlíková, která skórovala v soutěžích Daidalos, Žoldnéři fantazie, O dračí řád, Cena Karla Čapka – kategorie povídka. Věra Mertlíková v PAF s přehledem zvítězila i roce 2015 a letos si prvenství s grácií udržela.

Jako druhá se mezi nejúspěšnější sběratele literárních úspěchů letos probojovala Michaela Merglová s oceněními v soutěžích O nejlepší fantasy, Rokle šeré smrti, O dračí řád, Vidoucí, Žoldnéři fantazie.

Jako třetí se umístila zkušená přebornice PAF Kristýna Sněgoňová s oceněními v soutěžích Žoldnéři fantazie, Vidoucí, O nejlepší fantasy, Cena Karla Čapka – kategorie novela.

Úspěšným přeborníkům srdečně gratulujeme!

Přebor autorů fantastiky je míněn s mírnou nadsázkou, ale stejně tak vypovídá o míře úsilí a kreativitě a zdravé úpornosti oceněných autorů. Abychom motivovali k účasti v literárních soutěžích i další autory, položili jsme vítězce letošního (a loňského) přeboru PAF, Věře Mertlíkové, dvě otázky:

Otázka první: *Věro, prozradíš nám, která z oceněných povídek ti při psaní dělala nejvíce starostí?*

Věřina odpověď: Nejtěžší bylo napsat *Hovězí spravedlnost*. Je to napůl historická fantastika a u té si člověk nemůže moc vymýšlet. Jeden z hrdinů, severský bůh Loki, si naopak vymýšlet může (a také si v příběhu občas pěkně vymýšlí). Dalo mi dost práce napsat všechny jeho lži tak, aby si zvidavý čtenář sám mohl udělat obrázek o tom, jak to bylo doopravdy.

Otázka druhá: *U které z oceněných povídek ses nejvíce bavila a proč?*

Věřina odpověď: Tady jednoznačně vítězí *Dobrodruh na rybách*. Je to trochu odlehčený pokus o conanovku, ale zároveň velký hold přímočarým svalnatým hrdinům i polooblečeným hrdinkám, kteří neřeší vnitřní boj a jsou kdykoliv ochotní se pustit do dalšího dobrodružství. Měla jsem při psaní pocit, jako bych se dívala na film a jenom zaznamenávala, co se právě děje. Byla to opravdu zábava – nezbyvá než doufat, že se bude líbit i vám.

Děkujeme za odpovědi a přejeme Věře hodně inspirace při dalším psaní!

MD – tisková mluvčí PAF

Podrobněji na adrese: <http://paf.fandom.cz/>

Pořadí	Autor	Body
1	Mertlíková Věra	24.75
2	Merglová Michaela	22.50
3	Sněgoňová Kristýna	20.00
4	Vácha Dalibor	16.00
5	Tomšů Radmila	15.00
6	Hadrava Tom	13.00
7	Fritz Pavel	13.00
8	Vágnerová „KattyV“ Kateřina	12.00
9	Sedláček Miroslav	9.75
10	Hartmanová Zuzana	9.00
11	Hamouz Jan	8.00
12	Barborková Veronika	7.00
13	Kubičková Klára	7.00
14	Bělohrad Petr	7.00
15	Lipner Tomáš	6.00
16	Jenšovský Jonáš	6.00
17	Holubová Tereza	6.00
18	Preisler Michal	6.00
19	Drtina Martin	6.00
20	Doležal Karel	6.00
21	Minaříková Kamila	6.00
22	Žák Vojtěch	5.75
23	Sirotek Michal	5.00
24	Kocáb Ondřej	5.00
25	Leová Monika	5.00
26	Matějka Vít Martin	5.00
27	Zábrodský Vladimír	4.50
28	Ládrová Jitka	4.00
29	Seiner Hanuš	4.00
30	Staněk Filip	4.00
31	Bečan Maniaque Martin	4.00
32	Zemánek Jakub	4.00
33	Koutová Linda	4.00
34	Moravcová Irena	3.50
35	Kašparová Jarmila	3.00
36	Němec Vladimír	3.00
37	Dvořáková Miroslava	3.00
38	Drdlová Helena	3.00
39	Vrobelová Barbora	3.00
40	Šumpík Aleš Jeremiáš	3.00
41	Fránová Anna	3.00
42	Abasová Jela	3.00
43	Moravec Zbyněk	2.75
44	Domská Marie	2.00
45	Vavříčka Jan	2.00
46	Procházková Eliška	2.00
47	Rúfus „Rufik“ Petr	2.00
48	Peňášová Kristýna	2.00
49	Hlavenka Vojtěch	2.00
50	Molcarová Václava	2.00

Zlé věci se dějí dobrým lidem

Politické zemětřesení, které proběhlo v letech 1989-90 ve střední a východní Evropě a vrhlo na mapu starého kontinentu nové státy, zanedlouho udeřilo i na Balkáně. Multietnické a multináboženské soustátí existující pod sjednocujícím názvem Jugoslávie se třáslo v základech. Zemětřesení, nyní už i válečné, vypuklo silou nevídanou a vyhrězlo ze svých útrob krivdy sice minulé, ovšem nezapomenuté, a vyrobilo také mnoho čerstvých krvácejících ran. Chorvaté, Srbové, Bosňáci, křesťané, muslimové, Židé, pravoslavní a jejich rodinné kombinace doposud žijící vedle sebe v relativním klidu a bezpečí se díky několika řvounům s politickými i mocenskými ambicemi a sledujícími své osobní cíle daly vyprovokovat k činům dříve nemyslitelným. Evropa začala zažívat na svém kontinentu **T0**, co bylo před nedávnem téměř nemyslitelné. **T0**, o čem psali autoři literatury faktu zabývající se dvěma světovými válkami nebo spisovatelé science fiction. Anebo jsme **T0** viděli ve válečných filmech. Mnozí z nás si v oněch letech nedovedli vysvětlit, proč se mnohá území států, kde jsme jako občané socialistického Československa měli možnost poznat, jak chutná jakási svoboda v obchodu a turistickém ruchu, z čista jasna změnila na krvavá bojiště. Většina z nás to vlastně ani nechtěla pochopit, protože měla dost starostí sama se sebou v nové éře expandujícího kapitalismu.

K pochopení, čeho jsme zůstali ušetřeni při rozpadu Československa, snad napomůže grafický román (novela) nestora amerického komiksu Joea Kuberta *Fax ze Sarajeva* (Crew 2016). Ten jej vytvořil na základě faxů, které dostával rok a půl od svého přítele Ervina Rustemagiće z obleženého Sarajeva. Musíme si ale uvědomit, že tento příběh je jen střípek z mnoha dalších, které tvoří nesrozumitelnou mozaiku vzájemně propletených a protichůdných dějů, založených na osobních (krutých) zážitcích, individuálních pravdách i vědomých lžích. Mimo ostřelování Sarajeva existovala genocida muslimů v Srebrenici, vyhnání Srbů ze Srbské Krajiny, bombardování Bělehradu, válka v Kosovu a celá řada dalších lokálních konfliktů, postihující zejména civilní obyvatelstvo. Vinny jsou všechny strany, že dovolily spustit a následně eskalovat problémy, které se měly řešit politickou cestou. Ale to je názor vnějšího pozorovatele. Být uvnitř dění je vždycky něco jiného. Díkybohu, že náš česko-slovenský rozvod dopadl tak, jak dopadl.

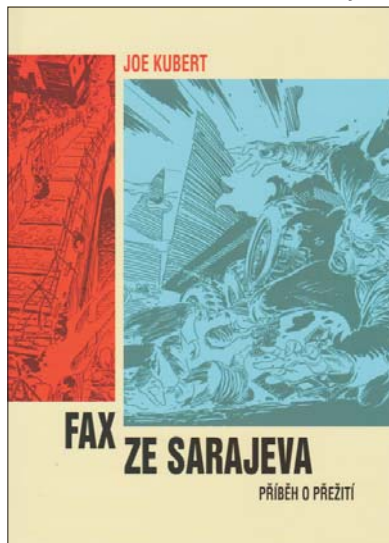
Příběh Ervina Rustemagiće a jeho rodiny je jedním z mnoha příkladů, jak občanská válka zasáhla do osudu jedné rodiny. Takovýchto rodin byly desetitisíce, ne-li statisíce a ne vždy měla jejich story takový happy end. Ervinovi se to díky jeho kontaktům, zahraničním přátelům, zejména však neutuchajícímu sebezapření, obrovské vnitřní síle a touze vyvést rodinu z ostřelovaného města nakonec podařilo. Děj je vymezen březnem 1992 a zářím

1993 a celý se odehrává v obklíčeném Sarajevu. Pro komiksové fanoušky je postava Ervina Rustemagiće (1952) o to bližší, že on sám je se světem komiksu provázan od svých teenager-ských let. V Sarajevu vydával časopis Strip Art (1971-73) a po šesti letech i jeho následný restart (1979-86). V roce 1972 založil v Sarajevu firmu Strip Art Features (SAF), která se mimo vlastní vydavatelské činnosti zabývala hlavně distribucí komiksů po celém světě a svými kontakty a nabídkou se stala rovnocennou obdobným americkým, francouzským, italským a španělským společnostem, ba v mnohém je i předčila. Její význam byl oceněn roku 1984 na Mezinárodním salonu komiksu v italské Lucce, kde SAF získala vydavatelskou cenu Yellow Kid právě za časopis Strip Art. V jeho portfoliu figurovala jména světových a evropských autorů jako Jordi Bernet, Alfonso Font, Victor de la Fuente, Hermann Huppen, Joe Kubert, Martin Lodewijk, Carlos Trillo, Warren Tufts a další.

Firmě se dařilo a tak Ervin vybudoval v Holandsku pobočku SAFu, odkud řídil své aktivity na Západě. A právě návratem z holandské filiálky zpět do Sarajeva za rodinou začíná náš příběh. Zprávy z Bosny byly počátkem roku 1992 zmatečné, nejasné a plné nejistoty. Na základě referenda byla 5. března vyhlášena

nezávislost Bosny a Hercegoviny (BiH) a tím téměř ihned začala blokáda Sarajeva ze strany Jugoslávské lidové armády (JNA), která měla už o několik měsíců dříve okolo města rozmístěny své dělostřelecké jednotky (údajně 150 minometů a 250 tanků). Ovšem území BiH (včetně Sarajeva) bylo asi z poloviny obydleno Srby, kteří zanedlouho vyhlásili vznik Republiky srbské (pozor, neplést se Srbskem!), nezávislé na BiH. Nato se z JNA vyčlenily srbské oddíly a vznikla tak Vojska Republiky srbské (VRS), které pak de facto převzaly kontrolu nad důležitými přístupovými cestami do města, včetně letiště Butmir (spolu s jednotkami UNPROFOR). Na Sarajevo denně dopadaly stovky granátů, ostřelovači likvidovali civilní obyvatelstvo, tanky ničily celé bloky domů, na většině území města nefungovala elektřina, nešla voda a plyn, byly přerušeny telefonní linky, vázla dodávka potravin, shánělo se palivo na vaření apod.

Do této bouře, respektive ještě ticha před bouří, se vrátil Ervin za svou rodinou s vírou, že vše už bude dobré nebo k tomu bude aspoň směřovat. Ale opak byl pravdou, nastalo peklo, které každý den stupňovala beznaděj a zklamání z vývoje událostí. Chtěl ihned odjet, ale Sarajevo bylo obklíčené a Srbové nikomu nepovolovali vzdát se z města. Začalo přepadání, rabování, znásilňování žen a zabíjení v okrajových čtvrtích. Kdokoliv se pohyboval v ulicích, neměl jistotu, že se nestane cílem snajprů, kteří nešetřili ani děti, za něž prý dostávali finanční bonusy. Ervinův dům i s jeho pracovnou zničil tank a vše v něm

následující požár, včetně jeho rozdělané práce. On, Edina a děti (Maja a Edvin) si zachránili jen holé životy. Srbové zapálili i dům, kde měl kancelář a tam fotografie, knihy, sbírky a tisíce originálů od komiksových výtvarníků z celého světa – všechno bylo nenávratně pryč. Nové provizorní bydliště našli na sарајevském předměstí Dobrinja. Nebezpečné a šilené byly jízdy narychlo oplechovaným autem do centra na ministerstvo, odkud mohl dále faxovat své zprávy přátelům a známým ve světě. Částečně krytý kolonou odstavených nákladůků, v dešti kulek a zabaleny do komiksových časopisů, které ho měly chránit před střelou nebo střepinou granátu, se řítíl za svým cílem. Ten komiksový paradox by nevymyslel ani samotný George Orwell nebo Jára Cimrman.

Veškeré své dění podřizoval skutečnosti, že musí rodinu a sebe dostat z přízračného města, jakoby vystřiženého z apokalyptické budoucnosti. Právě prostřednictvím faxů udržoval spojení s vnějším normálním životem, žádal o pomoc a zároveň dával vědět, že ještě žije. Adresátem byl převážně Joe Kubert, ale i další přátelé z komiksové branže – Hermann Huppen, Martin Lodewijk a jiní. Několikrát byla naděje, že mu to vyjde a dostane se s rodinou konečně pryč z toho marastu (oficiálně přes francouzského velvyslance, neoficiálně útekem přes letiště Butmir), ale pokaždé nastalo zklamání z nezdaru. Nakonec mu vyšlo vstříc Slovinsko, které mu na základě doporučení od jeho obchodních partnerů z celého světa udělilo zvláštní občanství (za prokázání schopností prospěšných slovinskému hospodářství), což automaticky znamenalo, že je dostala i jeho manželka a děti.

Konec dobrý, všechno dobré. To v tomto případě neplatilo absolutně, ale pouze pro Ervina a jeho blízké. Obléhání Sarajeva trvalo nadále a oficiálně skončilo až 29. února 1996. Na svém kontě mělo tisíce lidských životů, desetitisíce zraněných, zničeno bylo téměř třicet pět tisíc budov, nemluvě o komunikacích, infrastruktuře a nemluvě už vůbec o škodách, které zanechalo na psychice přeživších, a jejich osobních traumatech. Podle mnohých historiků se jednalo o nejdelší obléhání v dějinách moderního válečnictví.

Nakladatelství Crew odvedlo na knize nadstandardní práci hodnou své pověsti. Výborný překlad, který nikde neskřípe, kvalitní polygrafické zpracování, vázaná podoba s přebalem, výrazná a přehledná grafická úprava, včetně různých fotografických doplňků dodávajících komiksu historického zakotvení a dokreslující osobní vztah hlavního protagonisty příběhu a jeho kreslíře. Na konci knihy je připojeno dvanáct dvoustranných kapitol fotogalerie poničeného Sarajeva s vysvětlujícím textem. Fotografie posloužily Joe Kubertovi pro výtvarné zpracování a zachycení kruté reality. Většinu snímků dodal Karim Zaimović, kterému je tato kniha věnována a jež zemřel na následky zranění hlavy po zásahu střepinou z granátu na sarajevské ulici v srpnu 1995 ve věku 24 let. Karim byl mladý novinář, komiksový sběratel a publicista. Nechtěl opustit město a svou velkou knihovnu nacpanou k prasknutí komiksy, i když měl pozvání a práci slíbenou u Ervina ve Slovinsku. Čekal na konec obležení a války, a na rozdíl od Ervina se jej nedočkal. To je zase opačný pól, dá-li se to tak říci. Osud si zahrál podiv-

nou hru s dvěma významnými osobnostmi bosenské komiksové komunity. Jednomu dal žolíka, druhému spodka. Karim by byl jistě přínosem pro Ervinovu distribuční společnost SAF, která sídlí v slovinském Celje. Silný příběh Karima Zaimoviće by si rovněž zasloužil komiksové zpracování a je možné, že se ho někdy dočkáme. Zatím musíme vzít za vděk komiksem podle jedné povídky *Tajna Nikole Tesle* z jeho jediné knížky *Tajna džema od malina* (2011), který vytvořili na objednávku amerického literárního magazínu Massachusetts Review (2014) scénárista Aleksandar Brezar a kreslíř Enes Čišić.

Fax ze Sarajeva je komiks, který vás zasáhne svou syrovostí, opravdovostí, že to všechno se dělo kousek od nás za humny v civilizované Evropě a celkem nedávno. Kde jsou proklamace o humanitě a milosrdenství, kde je mezinárodní právo a morální kodex člověka, proč nemohly zasáhnout jednotky UNPROFOR a dovolily, aby se páchala zvěrstva na lidech takřka před jejich očima? Na mnohých místech vás při čtení zasáhne emoce, ale nejvíce na konci. Na šťastném konci jednoho příběhu jedné rodiny, která měla díky příhodným okolnostem a nezměrné lidské vůli i odhodlání příslovečné štěstí a jejich cesta onen happy end. A nakreslené slzy nechtěných hrdinů komiksu se v tu ránu u vás promění v slzy opravdové.

Pokud se chcete dozvědět více o bosensko-srbském konfliktu a tak trochu z jiného úhlu pohledu, rozhodně by vám neměly uniknout dvě práce válečného reportéra i autora komiksů Joea Sacca *Bezpečná zóna Goražde* (BBart 2007) a *Šifra* (BBart 2009). Stranou nezůstal ani další adresát Ervinových faxů, ikona frankofonního komiksu Hermann Huppen, který vytvořil grafický román *Sarajevo Tango* (1995), kde mimo jiné napadl činnost (selhání?) tehdejšího generálního tajemníka OSN Butrus Butrus-Ghálího v bosenském konfliktu. Román je věnovaný Karimu Zaimovićovi, česky bohužel nevyšel.

Ještě bych doporučil jednu grafickou novelu a tou je *Otcina* Niny Bunjevac (BBart 2014). Ta se sice zabývá srbským nacionalismem v bývalé Jugoslávii prostřednictvím otce samotné autorky, ale je to další kámenek do mozaiky k pochopení nepochopitelného balkánského konfliktu a otázky PROČ?

Závěrem jedna poznámka. Stari most (památka Unesco) nad řekou Neretvou v Mostaru nebyl zničen Srby, jak mimovolně vyplývá z textů komiksu, ale byl během bosenské války zničen bosenskými Chorvaty, a to 9. listopadu 1993, tedy až po odjezdu rodiny Rustemagićových z obleženého Sarajeva. O vládu nad městem totiž bojovala obě místní etnika, Bosňáci i Chorvaté (dřívější spojenci proti Srbům, které z města vyhnali), až do příměří v únoru 1994. Ale i tyto události měly svou předeihu... Most byl obnoven v roce 2005.

Milan Krejčí / Komiksarium.cz 15. 9. 2016

Z Ďáblova slovníku pro 21. století

ekologická politika = způsob ozebračení občanstva, aby z toho přitom ještě mělo dobrý pocit

etniicky bohatá čtvrť = místo, odkud se bílí urychleně stěhují

různorodost, rozmanitost = méně bělochů, méně mužů a méně heterosexuálů

Jen tak, Mezi řádky

„Vyprávění rovná se vědomí rovná se magická moc rovná se politická moc; rovnice, která se instinktivně zdá být pravdivá, která by dokonce mohla definovat samu existenci.“

(Paul Cornell, úvod ke druhému dílu *Mezi řádky*)

Lidstvo je chyceno v příbězích. Aniž to pozorujeme, příběhy jsou to, co vytváří naše vnímání světa. Chcete věřit tomu, že jste vyvolený národ, který stojí nad všemi ostatními? Výborně, biblický Starý zákon je přesně pro vás. Tedy dokud něco podobného nezneužije třeba zhrzený rakouský malíř Adolf Hitler... Vezměte materiál, přetvořte jej, na pravdivé jádro nalepte líbivé tapety balastu a... Víte, jaký je nejčtenější deník v ČR? Blesk! Nezajímá nás pravda. Nezajímají nás fakta. Zajímají nás příběhy. Ptáme se na to, co chtěli lidé vědět vždy: jak to bylo dál...

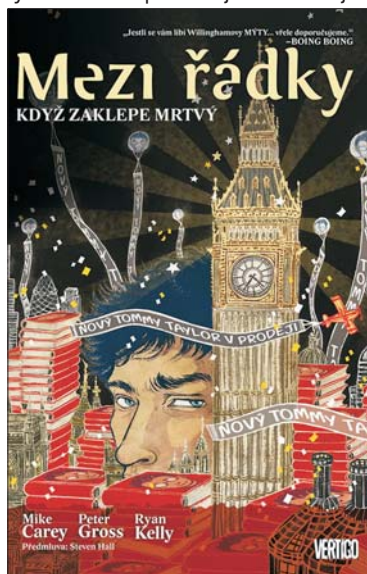
Kryštofek Robin. Petr Pan. Alenka, která se propadla do Říše divů. Doroška, kterou odfouklo tornádo z Kansasu. A v poslední době třeba Harry Potter. Literární postavy, které přesáhly literaturu. Všechny zmíněné charaktery s sebou nesou celou síť významů. Každá z nich je nejen postavou, je pojmem. Všimněte si, že podobná věc se stane s místy. V Dublinu se můžete projít po stopách Leopolda Blooma z Joyceova *Odyseya*, na King's Cross v Londýně mají připravenou cedulku „nástupiště 9 a 3/4“, na Louvre se díváte jinak po přečtení Šifry mistra Leonarda – a kdyby existovala knihovna ze Jména růže Umberta Eca, mohli by si ze vstupného brzy koupit druhý svazek Aristotelovy Poetiky v originále. Literatura nás a svět mění. A slovo – respektive příběh – je mocnější meče.

Tohoto fenoménu si dobře všimá Mike Carey. Nejsme všichni tak trochu ztraceni ve významech světa? Sledujeme zprávy, čteme příběhy, díváme se na filmy. Ostatně, pokud je Blesk nejčtenější český deník, neznamená to nic jiného, že přesně tohle chtějí čeští čtenáři číst. Jak moc nás ovlivňuje to, co si vybíráme? Jak moc ovlivňujeme my to, co si vybíráme?

Otec Tommyho Taylora před pár lety zmizel ze světa. Napsal sérii knih o mladém kouzelníku, který bojuje s hrabětem Ambrosiem – a pak se prostě ztratil. Knižní série dosáhla neskutečné popularity, točí se filmy, Tommyho Taylora zná celý svět... a shodou okolností jakýsi Tommy Taylor, podle kterého Wilson celé dílo napsal, žije, existuje – a na autogramiádě může podepsat každou knihu, kterou si tam přinesete. Život tak nějak normálně pokračuje až do okamžiku, kdy jakási ženská začne zpochybňovat existenci, dětství a identitu hlavního hrdiny...

Podobnost s Harrym Potterem je čistě záměrná: místo Harryho Tommy, místo Hrnčíře Krejčí, obrovská popularita napříč národy, nezávislost na věku čtenáře, dva nejlepší kamarádi, kluk a holka, kteří se nejmenují Ron a Hermiona – jako by jmé-

na v případě archetypů nebyla zaměnitelná. Cíl je ovšem někde jinde. U Rowlingové leží těžiště vyprávění v příběhu. Jedna akční scéna střídá druhou, je to napínavé, nutí nás to číst dál, otáčet stránky, bát se o osud Harryho Pottera a jeho kamarádů – cílem je příběh sám. V komiksu *Mezi řádky* je tohle všechno obsaženo. Příběh je silný, napínavý a tak dále. Ale nad příběhem stojí odstup, zamyšlení se nad světem, nad mediálním obrazem světa a tím, co a jak nás bezprostředně ovlivňuje. A k tomu je to zatraceně literární.

Mezi řádky je vystavěno na práci s literaturou. Tommy Taylor je nucen odmala učit se literárnímu zeměpisu, aby věděl, kde se odehrává jaká kniha, znal domy a místa, kde byly napsány zásadní díla světové literatury, a celý komiks je (podobně jako Gaimanův *Sandman*) prošípován literárními odkazy. Jednak zjevnými (*Frankenstein*, již zmíněný *Harry Potter*, v druhém díle pak Feuchtwangerův *Žid Süß* nebo středověká *Píseň o Rolandovi*; objevují se spisovatelské figury jako Mark Twain nebo Rudyard Kipling), jednak skrytějšími. Ty se objevují například formou citátů: druhý díl začíná slovy „*Jak jsi spadl z nebe, Tome Taylore, Jitřenky synu!*“, což předkládá celou síť konotací (verš z Bible, konkrétně z Izajáše, 14:12, zní takto: „*Jakž to, že jsi spadl z nebe, ó lucifeře v jitře vycházející?*“ /srovnejte

si český ekumenický překlad: „*Jak jsi spadl z nebe, třpytivá hvězdo, jitřenky synu!*“ – to předchozí bylo z Bible kralické.../; zároveň je Carey autorem komiksového *Lucifera*, zároveň to vypadá, že Tommy Taylor nebude obyčejný člověk, ale je v něm, jak by pravil Ondřej Neff, něco jinak). Ovšem to nejsou jediné literární odkazy. Pokud Čechov říká, že visí-li na začátku divadelní hry na stěně puška, musí se z ní na konci vystřílet, tedy by platilo „pokud je zmíněn nějaký literární žánr, musí se v komiksu objevit“. Píše-li se chvíli o splatter horor, neměly by slabší povahy pár následujících stran číst. Hovoří-li se o pravdě, musí být existence čehokoliv, co by mohlo být pravda, v následujících okénkách zřejmá. A tak dále a tak podobně.

Mezi řádky je chytrý komiks se silnou ústřední myšlenkou, má nosné téma přesahující literaturu, ale k literatuře se obrací. A propos! Co se toho, jak chytrý ten komiks je, týče... Možná jste si všimli, že jsem zmínil Kryštofka Robina. Ne Medvídka Pú. A. A. Milne měl totiž syna (jmenoval se Christopher Robin; nedělejte překvapeně...), podle jehož představ a dětských her vytvořil celý fikční svět Stokorcového lesa. Christopher Robin ale vyrůstal – a popularita otcových knih jej pronásledovala, a ač se jí snažil uniknout, celý život tím do jisté míry trpěl. Ale to jen tak na okraj...

Jan Křeček

Vertigo, 2016, scénář Mike Carey, kresba Peter Gross, překlad Petr Kotrle, obálka Juko Šimizuová, 168 stran, 429 Kč

Sherlock, který vnímá, že jej někdo píše, a Henry James jako jeho Watson

„K napsání malého kousku literatury je zapotřebí obrovský kus historie.“

Henry James

Obdivuhodný sci-fi mistr i tvůrce hororu Dan Simmons (*4. 1948) nakoukl do staré dobré Anglie už pozoruhodným románem *Drood*, zohledňujícím záhadu posledního Dickensova díla, které, jak známo, nebylo autorem samým nikdy dokončeno, ač se jedná o detektivku (u které právě dokončení bývá dost podstatným aspektem). Simmons nahlédl nejen do dějin literatury, vydal víc než pětisetstránkového *Drooda* roku 2009 a téhož roku vyšla ta kniha po právu také v češtině (v překladu Adama Růžka). Co pozoruhodný její následník se letos objevil u nás i obdobně objemný jeho román *Páté srdce* (anglicky 2015), na kterém mistr dle vlastního vyjádření pracoval od června 2013 do října 2014. – Je to kvalitní kniha?

Nevím. A hned úvodem se přiznám, že jsem se mezi stránky vrhal se značným nadšením, a snad i proto mi ve finále přinesly zklamání. Ano. Rozčarování; a to na pana Simmonse jinak nedám dopustit a obdivuji jej velice (třeba i pro historický román *Terror*). V čem je problém?

Dostanu se k té věci; ale nejprve stručně k příběhu. Autor dostal, řekl bych, skvělý nápad. Uchopil figuru Sherlocka Holmese a nastudoval ne pouze pár původních jeho případů, dnes už klasik, ale i „čmucharův“ odraz v očích světových holmesologů, kterých existuje a existovalo nepočítaně. Simmons tak učinil. A pak... Oprostil nejslavnějšího z detektivních poradců od zdánlivě neodmyslitelného dr. Watsona a nahradil tohoto přečasto žasnoucího džentlmena (a kamaráda) postavou reálného spisovatele Henry Jamese, mj. autora skvělého *Portréty dámy*. Tak. A nato Simmons nic nezamíchal, ale vyslal duo do Ameriky na (skutečnou) Světovou výstavu v Chicagu, která byla (reálně) zahájena 1. května 1893 projevem amerického (opravdického) presidenta Grovera Clevelanda.

Ten měl ovšem být, jak zvíme, zastřelen odstřelovačem zrovna v momentě rozžehnutí veškerého expozičního osvětlení. Zabráni Sherlock tušenému atentátu, anebo se, vážení, domníváte, že to nezvládne? Že za b)? A že znáte historii? Dobrá. To ovšem Simmonsovi nevadí (na to je až příliš sebejistý), i bravurně zapojuje do příběhu (a Jamesovi po bok) ještě další historické osobnosti a především spisovatele. I vickrát se během zaujaté četby setkáme s Markem Twainem (a zvíme, co nezvládl v *Huckleberry Finnovi*) a zrovna tak narazíme na Kiplinga a taky jemu budeme naslouchat. Ale octneme se i v blízkosti Lewise Carrolla, a pokud bych interpretoval každou prózu všech dob a světů jen co médium, jehož prostřednictvím se lze snáz poučit o fascinujících faktech historie i životů historických

osobností, šlo by *Páté srdce* označit za skutečný příklad brilance. To nepochybně.

Jestliže ovšem prahnete taky po věrohodnosti celku a třeba i překvapující detektivce – s pointou všech point –, budete bohužel hrubě zklamáni! Proč? To je jasné. A detektivkářem už prostě pan Simmons nebude a chápu dokonce i to, že jím snad ani nikdy být nechtěl.

Nicméně si zároveň nemyslím, že by podobný nedostatek byl v tomhle případě úplně zásadní, a všimněme si ostatně radši **potenciálně fantaskního** prvku knihy *Páté srdce*, který je velmi odvážně nastíněn už tím, že se Sherlock Holmes považuje za neexistující (a snad jen literární) postavu, s čímž se i světuje (Henry Jamesovi).

Bezesporu pozoruhodný aspekt syžetu – a právě psychologie u Simmonse disponuje onou jinde mírně postrádanou věrohodností; v této knize jistě i díky kreativě a kreditu Jamesově a také díky vědeckému dílu jeho bratra Williama Jamese, muže často zde zmiňovaného, neboť Henry naň velice zárlí.

Simmonsův román, kterému by nepochybně slušel rejstřík, stojí tedy dozajista za prostudování a je ostatně nesmírně čti-

vý a mnohde i rozesměje, přinejmenším v sekvencích, v nichž tvůrce nemilosrdně (a povídka po povídce) rozkrývá slabiny cupovaných holmesovských předloh, při kterýchžto více než zdařilých analýzách se jako esejista skutečně neomezuje ani prostorově, takže například rozboru textu *Dům U měděných buků* věnuje slušnou řádku fascinujících stránek. Přiznám, že jsem si teprve po jeho zde přítomných odhaleních uvědomil, jak je dotyčná povídka absurdní. A je! A nic naplat, Conan Doyle tu bohužel z pomyslné pračky nevyplave zrovna jako chlapík... s tím nejdokonaleji fungujícím mozkiem.

Ale neráchá se v tom sám; i další autoři dobrodružné literatury jsou Simmonsem meteni se stolu jeden za druhým, přičemž brakopiscem není, jak vidno, jen veleúspěšný Rider Haggard (u kterého imaginárnímu Jamesovi vadí i strašlivá brutalita a rasová nadřazenost postav), ale například taky veleobratný Wilkie Collins, jinak uznávaný zakladatel detektivního románu a postava, která skvěle funguje v románu *Drood*.

Ale zrovna v případě Doylově je *Páté srdce*, řekl bych, asi moc přísné (až neúměrné), a jak se zdá, jeho autor má dokonce za jedinou kvalitu v Conanových textech náčrt jednoho hezkého přátelství. Což je necitlivé vidění a škoda, že tím Simmons takřka končí a odmítá připustit, nakolik právě Doylova (bohorovná) ledabylost, se kterou (nepochybně) vršil chybu na chybu a omyl na omyl a rozpor vedle rozporu, přispěla k působivosti jeho prací – A ne? Pro ilustraci uvedu jediný příklad.

Simmons se zlobí, že Sherlock – v jednom z příběhů a sku-

tečně – tvrdil, že v podstatě ani netuší, zda Země obíhá okolo Slunce či ne; ale v jiném, o dost pozdějším příběhu, náhle s poklidem konverzuje o změnách ve sklonu zemské ekliptiky. Jak je to prý možné? ptá se Simmons a rozpor mu vadí, i ušklíbne se (respektive se ušklíbne autorský vypravěč); ale uniká mu, že k talentům autorů jako Conan Doyle vždycky patřilo a patří i cosi *veskrze intuitivního*, co bych nazval nejspíš *schopností vyvažovat a talentem zůstat záhadným*. Neboť... Neboť právě zmínka o ekliptice přece (a *zpětně*) ozřejmí, že Holmes ohledně pohybu Země původně lhal! Ne? *Faux pas* přece je právě tím vyváženo (oho) a situace se dokonce rafinovaně sune do nového spektra. Dan Simmons to však nevidí; je moc racionální. A racionalita, pravda, zabírá u něj hlavně tehdy, když informuje třeba o veškerých podrobnostech atentátu na Abrahama Lincolna či když nás nechá vnímat ega dalších a dalších skutečných historických postav, přičemž právě pohled na *hlubokou depresi mistra toku vědomí* Henry Jamese (jehož Holmes úvodem dokonce v Paříži odvrací od sebevraždy) náleží k nejzajímavějším přínosům knihy *Páté srdce*.

Těch drobných přínosů ovšem registrujeme bezpočet a jen jako mimochodem je nám vyjasněna i skutečná identita Jacka Rozparovače. Máme-li totiž věřit pilnému Sherlockovi, byl to zrovna on, pátrač z nejmazanějších, kdo se skutečným vrahem prostitutek (jehož skutečné jméno je nám v *Pátém srdci* předstřeno a opět patří historické figuře) skoncoval.

Simmonsova kniha je pozoruhodná a zaujme právě spoustou postřehů, avšak mohla být lepší v tahu na branku; bohužel. Vyprávěna je přitom ve třetí osobě, a to z hlediska toho vypravěče, který ví dost, ač ne vše, přičemž před námi dotyčný vypravěč dokonce v jednom momentě uvažuje právě na téma, co chce a co naopak nechce prozradit – a viz ukázka na konci. – A jistě, je to stylové; ale nejsem si jist, zda i úplně šťastné.

A zvlášť tehdy, je-li ten samý vypravěč mimořádný rovněž tím, jak zná také dalekou budoucnost. Příklad? – Jedna postava se nám „předvede“ v póze, která bude (jak vypravěč konstatuje) v budoucnu „nazývána churchillovskou“.

Co ještě mi vadí? Uznávám, že rozhodně spíš detaily a že bych autorovi nikdy nevyčítal, nakolik je místy patrné, že příběh šlape ve stopě (vzorných) rešerší. A viz třeba hrdinův po-

hled na fotografii na straně 264. I to by sice vytknout bylo možné, ale podobný nedostatek (patrnosti rešerší) má přece (a koneckonců) i tak mistrný román, jakým je McEwanův *Ml-soun*. Nu, a onen *pocit*, že se zrovna něco děje vlastně jen proto, aby nám mohl být předveden další dílek historie, může prostě být také jen pocitem subjektivním – a záleží už na nastavení toho kterého čtenáře.

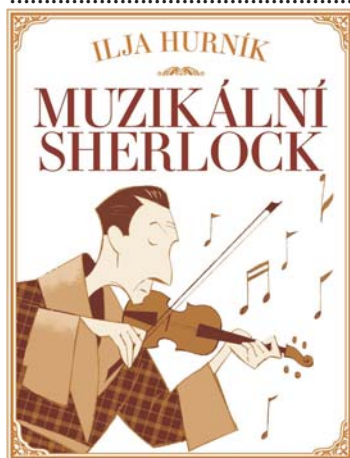
On však je zde ještě jinačí problém a Simmons sice zůstal skvělým vypravěčem, jakým byl vždy, ale koncepcí románu (a to už není detail) tentokrát podivně vážne a až nepříjemně směřuje do jakéhosi vytracena. A je to zvláštní, ale postavy i včetně Ireny Adlerové a jejího syna se postupně začínají chovat takřka jako loutky a autor sám onu loutkovost dokonce skrz Jamesovu mysl ospravedlňuje. A běda béd, i pointa (která přijde) se nám pak může uprostřed sumáře veškerých vysoce zajímavých faktů stát lhostejnou. A jistě, je moc hezké, že *jen* ta druhá část románu (ze čtyř) disponuje natolik zvuknými tituly kapitol a že názvy kapitol části třetí připomínají pro změnu odpočítávání (před začátkem výstavy), co však je to platné, když knize vystupují žebra a finále (a dokončení je u detektivky opravdu podstatným aspektem, jak věděl úvodem zmiňovaný Charles Dickens) šustí hollywoodským scénářem.

Bravurně rozjetý příběh si to nezasloužil, ale stalo se a zfilmovat to jednou půjde, ale umělečtější kvality vyhlížíme zbytečně. Neexistují – a Simmons jen zdařile sugeruje, že ano.

Asi jako když veliký Sherlock se svým ještě větším bratrem Mycroftem vsugeroval spoustě lidí, že existuje jakýsi zlopověstný matematik Moriarty.

A smutné je to, ale *Páté srdce* se v některých sekvencích před závěrem náhle přibližuje úplné sebeaparodii a ještě stručněji řečeno, Simmons si jistě nastudoval notný „flák“ historie (jak už je dávno jeho zvykem), nicméně to, zda ona studia i zdařile promítl do *skutečné* literatury, je vskutku překerní otázkou. Jeho prohru si pak asi nejlépe uvědomíme, pokud po přečtení *Pátého srdce* uchopíme ne snad jakýkoli škvár Dana Browna, ale třeba Ecův *Pražský hřbitov*. **Ivo Fencel**

Dan Simmons: Páté srdce, Mystery Press, Praha, 2016, přel. Alžběta Lexová, 576 stran, 449 Kč

Ilja Hurník: Muzikální Sherlock (Groteskní detektivní příběhy, v nichž hraje Sherlock Holmes první housle)

Sedmadvacet příběhů založených na hypotéze, že Sherlock Holmes byl nejen detektiv, ale především houslový virtuóz. Knihu rámuji první a poslední povídka, ve kterých vystupuje i Arthur Conan Doyle, v první jako začínající básník, v poslední jako detektivův životopisec.

Holmesovou muzikantskou vášní trpí hlavně věrný společník Watson. Holmes má slavit jubileum stého vyřešeného případu, ale místo toho se věnuje mávání smyčcem, kalafuně a problémům se začínající pleší. Dr. Watson však má plán...

Ilja Hurník líčí slavné detektivní duo s ironií, jemným inteligentním humorem a nádechem nostalgie. Kniha vychází znovu po šestačtyřiceti letech, ale zjevně nezastarala, přičemž velkého detektiva jsou zřejmě nesmrtelné.

Ilja Hurník: Muzikální Sherlock, XYZ, 2017, 214 str. 229 Kč, k dispozici i jako e-kniha

Holmes mezi intelektuály

Asi není literární postavy, kterou by autoři obsazovali do svých knih (filmů, komiksů) častěji než Sherlocka Holmese. Zájem o viktoriánského detektiva oživil v posledních pěti letech také úspěšné nové filmy a televizní seriály. A do holmesíady se pustil také **Dan Simmons**. Autor, spojovaný převážně s oddechovými žánry (první úspěch měl s fantasy *Píseň Kálí* již v roce 1985, největší vřhlas měl jeho sci-fi dvojromán *Hyperion* a *Pád Hyperionu* z let 1989 a 1990), si už dříve zkusil také detektivku drsné školy, a to hned v trilogii *Krutá hra* (2001), *Kruté mrazy* (2002) a *Krutý osud* (2003). Především však do svých zábavných románů více či méně nápadně podsouval inspirace, koncepty a prvky z klasických děl evropské i americké literatury. V *Pátém srdci* tato jeho záliba došla zřejmě nejdál: kdo je bude číst jako nový případ Sherlocka Holmese, bude patrně zklamán, kdo jako výlet do světa literatury druhé poloviny 19. století, bude nadšen.

Začíná to už obsazením amerického klasika **Henryho Jamese** jako hlavní postavy, z jejíž perspektivy sledujeme většinu děje (občas „jdeme“ spolu s Holmesem) a která vlastně plní roli Johna Watsona. Ovšemže o dost důvtipnějšího, ale zase málo zběhlého v pronásledování a zneškodňování padouchů, k čemuž byl válečný veterán Watson detektivovi nadmíru užitečný. Henry James je ryzí intelektuál, Simmonsem místy v tomto směru láskyplně karikovaný, který v mnoha situacích váhá mezi pobouřením z toho, jak byl Holmesem opominut, neinformován, či dokonce uražen, a zvědavostí, jak se případ vyvine. Jistěže zvědavost vždycky zvítězí, ale to váhání je důležitý prvek, který odkazuje i na váhavost mnohých postav z Jamesových románů.

Ostatně i pozvolné tempo Simmonsova románu, plné rozhovorů při odpolední kávě či opulentní večeři, líčení interiérů luxusních sídel washingtonské smetánky a dalších pasáží, které by průměrný autor detektivního žánru obětoval spádu, jako by odkazovalo na tempo i atmosféru románů Henryho Jamese. Český čtenář to bohužel nemůže zodpovědně posoudit, protože jakkoliv patří Henry James ke kanonickým autorům nejen americké, ale i světové literatury, do češtiny byl zatím z jeho rozsáhlého díla přeložen jen zlomek a například ikonický *Portrét dámy* až v roce 2006; z Jamesova oslavovaného pozdního období nemáme česky nic. Všimaví postřehnou fiktivní spisovatelovu úvahu nad konceptem hororového *Utažení šroubu* (1898, česky 1994) v první čtvrtině románu, nicméně je pravděpodobné, že mnoho dalších odkazů a narážek český čtenář – ke své škodě – nemá šanci dešifrovat.

Naštěstí má Dan Simmons připraveny i narážky přímočařejší, a to na díla autora, kterého naopak i Češi znají velmi dobře, totiž **Arthura Conana Doylea**. Příběh je samozřejmě zasazený do roku 1893, tedy do roku, kdy vyšla povídka *Poslední případ*, v níž Doyle svého hrdinu nechal zemřít. Holmes tedy, oficiálně mrtvý, cestuje po světě v tajné službě britského impéria a momentálně se snaží odhalit rozvětvenou anarchistickou síť, která páchá atentáty na čelné evropské politiky a chystá se i na amerického prezidenta, konkrétně na připravované světové

výstavě v Chicagu. Na scéně se pochopitelně (byť až v pozdějších pasážích) objeví i – Američanka – Irene Adlerová z povídky *Skandál v Čechách*, která Holmesovu masovou popularitu odstartovala, a jeho úhlavní protivník doktor Moriarty, mimochodem v nečekaně chytrém a podvrtném pojetí.

Nečekejme však klasikou holmesíady, jakých se po světě objevuje každý rok několik. Simmons napsal spíše postmoderní historický román s prvky kriminálního thrilleru, tyto prvky ale používá vlastně dosti střídmě, protože hlavním hrdinou je stále Henry James, který se mimo jiné zděsí nad tím, že „uvízl v jednom z brakových dobrodružných románů, jimiž tolik pohrdá“. Simmonsův rozsáhlý román by asi bylo možné zredukovat na standardní historický thriller, ale to by až příliš zřetelně vyšlo najevo, že jeho zápletky je vlastně dosti jednoduchá a bez velkých zvratů a její řešení se odehraje velmi rychle a celkem snadno.

Naopak knihomol bude nadšen rozpravami o literatuře, relativizací Holmese (sám detektiv je sužován podezřením, že je pouhou literární postavou) i zapojením mnoha tehdejších slavných autorů do děje. Důležitou roli tu má Samuel Clemens (alias **Mark Twain**), objeví se tu mladý **Rudyard Kipling**, zavražděná byla manželkou historika **Henryho Adamse**. A i další postavy mají pevné místo v americké historii: hostitel Jamese a Holmese ve Washingtonu John Hay byl významným politikem a diplomatem a skupinka jeho přátel má přímé napojení na prezidenta, budoucí prezident Theodore Roosevelt je tu také, vyličen trochu jako neotesanec. Simmons občas ani nemusí fabulovat, aby překvapil čtenáře, stačí mu zpracovat historická fakta: například utajené manželství cestovatele a geologa Clarence Kinga s černoškou.

Ale zpět k rozpravám o literatuře, protože to jsou – přinejmenším pro část publika – nejiskrnější pasáže knihy. Začíná to už ostrou kritikou některých Doyleových povídek, pokračuje například bédováním Marka Twaina, jak selhal při vyústění románu *Dobrodružství Huckleberryho Fina*; jistěže fiktivním. Podstatné jsou přitom úvahy Henryho Jamese o smyslu jeho práce, o kontrastu mezi světem braku, který představuje Holmes, a světem vážné literatury. Bylo by zajímavé zjistit, co by asi tak řekl na román *Páté srdce*, který oba světy tak chytře a citlivě propojuje.

Pavel Mandys

Dan Simmons: Páté srdce, Mystery Press, Praha, 2016, přel. Alžběta Lexová, 576 stran, 449 Kč

Něco o vzdělanosti majitelů pravdy

Celý korpus západního vědění jako by ztrácel ve společnosti pevnou půdu. Vědění se vyčerpává tím, jak se co jeví z perspektivy žen a minorit. Když loni jeden americký politik utrousil, že stát má monopol na násilí, což je standardní formule Maxe Webera s kořeny, tuším, už u Thomase Hobbesa, sesypali se na něj američtí novináři (vesměs absolventi elitních Ivy League univerzit), že je fašista.

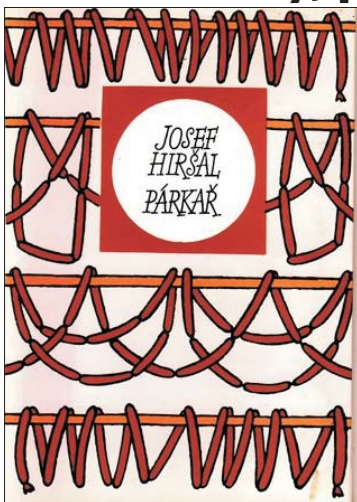
Martin Weiss

A vlci vyli divnou věc: Poctivý, párek, Kostelec

Po legendárním Párkaři Josefa Hiršala byla česká kultura péčí editora Tomáše Baldýnského obohacena o další sbírku poezie na uzenářské téma. Párkař vycházel z paradigmatu Aristotelova hylemorfismu: nerozlišená uzenářská materie plní různé formy, které odpovídají stylům parodovaných básníků, čímž vznikají jednotlivé básně. Oproti tomu tato kniha spíše odpovídá Platonově methexis: různé formální přístupy mají podíl na jediné ideji kosteleckého párku, která se tak různými způsoby promítá do jednotlivých básní.

Sbírka bezprostředně vznikla jako reakce na soutěž „Napiš nám báseň na náš poctivý párek“, jejíž výsledky editor Tomáš Baldýnský v úvodu (oprávněně) označuje jako „umaštěné, s lokajskou touhou po přemii“. Myslím, že v jejím pozadí je však něco jiného. Zatímco těsně po volbách byl obraz pana Babiše nejasný, na povrchu mírně komická grotesknost a značná nejistota ohledně všeho za ní, později se poměrně rychle názor rozdělil na většinové mínění, že je náš pašák, a na minoritní postoj, že je pořádná svině. Protože atentáty se u nás příliš nenosí, zvolili někteří frustrovaní druhé nejlepší řešení a sepsali pamflet.

Bylo by ovšem chybou vykládat sbírku věnovanou kosteleckému párku jako toliko politický akt. Jedna moje polská známá se domnívá, že se dovozem kosteleckých uzenin na jejich národě snažíme spáchat genocidu. Nevím, zda si představuje, že se ko-

nečně chceme dostat k moři, a nevím, proč se namáhat, když uvážíme jejich podomácku vyráběnou vodku, ale je zjevné, že sláva a hodnota kosteleckého párku není závislá toliko na proslulosti jeho velkomajitele.

Zpět k poezii samé. Striktní omezení na zcela konkrétní téma přináší pozoruhodné výsledky v množství snadno porovnatelných přístupů. Máme zde pochopitelně obvyklé podezřelé: parodie (opět to schytala třeba Sládkova Křišťálová studánka, avšak téměř geniálně), docela osobní invektivy, ironické politické odsudky, tematika takřikajíc falicky-anální (v různém stupni vulgárnosti), reflexe kvality potravin i podivných technologií jejich výroby. Napříč tím vším však, a to jistě i díky námětu vskutku neotřelému, schopnost nalézat nové metafory, zvláštní, skoro mimovolná poetika, nečekané záchvěvy intimity, překvapivě kompaktní pointy, občas postupy novátorské nebo alespoň nově použité klasické. Jakkoliv jsem tedy očekával básně spíše jednorázově spotřební, většina není úplně triviální a část z nich dokonce ob stojí jako autentická poezie.

Jinak řečeno, jakkoliv je celá tato sbírka notně časově a místně podmíněná, souhlasím s postřehem editora, že má chvílemi až nečekaný přesah. Proto jsem velmi rád, že se dočkala vyvedené grafické úpravy a poctivého knižního vydání, které s potěšením zařazuji do knihovny. **Jiří Grunt**
Agrozpěv, 2016, 40 str., 99 Kč

A ještě trocha poezie, snad nás nezabije

Soused stojí na římse,
závistivě tvářím se:
„To se mu to pane skáká
z obecního 2+kk!“

Když nad terén rota ční,
zkus kulomet rotační.

Až zas budeš u sebe,
vrátím ti to USB.

Být učitelem byla vždy řehole, stejně jako dnes

Co dělat v dnešní moderní škole, když student tvrdí, že krokodýl je ryba?

Pochopitelně to není chyba, tak to bývalo dříve. Dnes jde především o žákův osobitý vlastní názor, který má právo zastávat. Což je třeba bezvýhradně respektovat. Na učiteli je, aby nezranil žákovu křehkou osobnost, nenarušil jeho sebevědomí nebo neohrozil jeho kompetence k získávání celoživotních vzdělávacích kompetencí. Musí proto vytvořit vstřícnou kreativně edukační atmosféru a pro dané tvrzení najít vhodnou interpretaci.

Například: „Správně, Pepo, krokodýl vskutku patří mezi ryby, patří také ale i mezi obojživelníky. I mezi tropický hmyz, zkrátka mezi všechny obyvatele řek a jezer. Patří mezi ně, protože spolu s nimi tvoří jednu velkou šťastnou rodinu, které se říká ekosystém.“

Ale jinak je to plaz, debile.“

NYX

NYX

Civilizační šok²

Část dvacátá první: SR-71 Blackbird

Před lety jsem měl v Bostonu při oslavách Dne nezávislosti možnost zahlédnout na obloze podivné letadlo. Bylo černé, letělo nezvykle pomalu a tvarem připomínalo stroj ze sci-fi filmu. V první chvíli jsem nevěřil, že se něco tak hranatého může udržet ve vzduchu. Jednalo se o F-117, „neviditelný“ stíhací bombardér firmy Lockheed kroužící nad Bostonem v rámci oslav 4. července. Později jsem měl příležitost si prohlédnout mnoho dalších letadel, jak historických tak i moderních. V USA je spousta muzeí i aktivních vojenských základen, kde můžete spatřit létající bitevníky P-51 z druhé světové války i stroje z konfliktů dvacátého prvního století.

Jedním z nich byl až donedávna aktivní výzvědný stroj SR-71 zvaný Blackbird. „Černého ptáka“ můžete spatřit například na letadlové lodi Intrepid zakotvené u pobřeží Manhattanu na křižovatce 12th Avenue a 86W Street. Příběh vývoje SR-71 je poučnou ilustrací historie let studené války.

V říjnu 1957 se nad hlavami Američanů ozývalo pípání Sputniku, což způsobilo značnou nervozitu. Když může létat po americkém nebi družice, mohly by tam doputovat i atomové nálože. Pro Pentagon to bylo ošklivé procitnutí. Vojáci zjistili, že o ruském raketovém programu moc neví. Bylo nutné to napravit a zjistit, co jejich rivalové za Uralem kutí. Z dnešního pohledu se jeví logické, že USA vyslaly špiónážní družice, ale ty tehdy ještě neexistovaly. Kromě raketových motorů chyběly i kamery s rozlišením pro fotografování z výšek dvou až tří stovek kilometrů a také neexistovala digitální technologie. První špiónážní družice o pár let později musely spouštět kazety s klasickými filmy do atmosféry na padácích, kde je odchyťovala letadla. To bylo nepraktické, zvlášť když bylo třeba získat informace rychle. Už před érou družic tak padlo rozhodnutí, že průzkum se bude dělat za pomoci špiónážních letadel vyslaných nad území protivníka.

CIA vyčlenila z rozpočtu peníze a začala nejprve vyvíjet stroj inspirovaný britským letadlem Canberra. Fanouškům letecké techniky a rockové hudby není jméno nového špiónážního stroje neznámé. U-2 vyvinula firma Lockheed stejně jako následující SR-71 a později „neviditelný“ F-117. Koncept U-2 byl jednoduchý, vypadal jako tryskový kluzák velikosti XXL. Lockheed ho vyvinul během tří let, v roce 1957 letoun vstoupil do aktivní služby. Volba proudového větrone měla několik výhod. Velká křídla zajišťovala vztlak a sloužila jako obří nádrže. Díky lehké konstrukci U-2 mohl létat ve výškách kolem dvaceti pěti kilometrů, kam se žádná stíhačka té doby nedostala. Jediný motor měl nízkou spotřebu, takže U-2 měl dostatečný akční rádius. Konstrukční řešení však mělo i řadu nevýhod. Letadlo například obtížně startovalo i přistávalo. Kolega, který pracoval v US Air Force, popisoval, že po naplnění nádrží se těžká křídla U-2 ohýbala až k zemi. Při vzletu je musely podírat předávné podvozky, které pilot po startu odhodil. Při přistání stroj dosedl v tak nízké rychlosti, že ho předjely Jeepy a dva technici po stranách podírali křídla U-2, dokud letoun nezastavil, aby si letoun nepoškodil nosné plochy. Nejvážnějším

omezením výzvědného stroje však byla jeho nízká rychlost. Ani ve výšce kolem dvacet kilometrů nepřesáhl rychlost zvuku. To mělo CIA způsobit značné problémy.

U-2 začaly od roku 1957 létat i přes území SSSR, což Rusy přivádělo k zuřivosti. Pokoušeli se letoun sestřelit stíhačkami, ale MIG 17 ani nový MIG 19 do jeho letové hladiny prostě nedokázaly vystoupat. Sověti proto usilovně pracovali na raketách země-vzduch, což Američané věděli, ale domnívali se, že vývoj bude trvat léta a U-2 je zatím nezranitelný. Toto přesvědčení vzalo za své roku 1960, kdy kapitán Francis Gary Powers přelétal SSSR z Pákistánu. Jeho U-2 zasáhla nová ruská raketa typu SA-2. Powers se zázrakem dokázal v patnácti kilometrech nad zemí katapultovat a přežít sestup v tlakovém skafandru. Mimochodem, Rusové stejnou salvou raket sestřelili i vlastní MIG 19, který se Powerse snažil dostihnout. Pilot MIGu bohužel takové štěstí a vybavení jako Powers neměl.

Američané vydali prohlášení o meteorologickém letadle a pozici U-2 nad Sverdlovskem, hluboko v teritoriu SSSR, svedli na chybu v navigaci. CIA zpočátku předpokládala, že Powers nepřežil, a hlavně netušila, že U-2 spadlo na zem v několika velkých kusech, které byly relativně nepoškozené. Rusové je posbírali a využili v propagandistickém soudním procesu, kde se Powers stal hlavním exponátem. Ukázali ho světu včetně špiónážních kamer a zrekonstruovaného letadla. Důkazy byly nezvratné.

Americká odpověď byla dvojí. Zaprvé prezident Nixon zakázal další přelety SSSR (a Číny), špiónážní stroje od té doby pouze kopírovaly hranice východního bloku. Za druhé začal usilovný vývoj nového letounu, který by byl méně zranitelný. CIA se přísunem čerstvých informací z výzvědných letů rozmysla a nehodlala se jich vzdát.

Bezpečnost nového stroje měly zajistit dvě technologické inovace: rychlost a „neviditelnost“. Tak se zrodil koncept A-12, prototypu Blackbirdu. Létal ve výškách kolem dvaceti pěti kilometrů cestovní rychlostí 3,2 Machy (kolem 3920 km/h, rychlost zvuku Mach se mění s tlakem vzduchu). To byla dostatečná rychlost, aby neozbrojený letoun unikl všem stíhačům, i když přešli na přidavné spalování – afterburn. Zatímco stíhací letadla používají vstříkávání paliva přímo dovnitř trysky pouze ke krátkodobému zvýšení tahu při bojových situacích, Blackbird v tomto režimu létal trvale. Jeho rychlost byla taková, že ho nemohly dostihnout ani protiletadlové rakety vypálené ze země.

Vývoj Blackbirdu znamenal průlom v neviditelné „stealth“ technologii. Díky speciálním konstrukčním materiálům, tvaru a nátěru byla radarová stopa SR-71 asi stokrát menší než u srovnatelné velké stíhačky F-14 (známé z filmu Top Gun s Tomem Cruisem). Nadto měl Blackbird účinné rušičky radaru, které znemožňovaly radarové navádění protiletadlových raket země-vzduch.

Při letu vysokou cestovní rychlostí se trup SR-71 ohříval natolik, že plášť letounu musel být vyrobený skoro celý z žáruvzdorného titanu. Tento kov nebyl v USA v dostatečném množství dostupný, proto ho Američané nakupovali pod různý-

mi záminkami po celém světě, hlavně v SSSR. Rusové si tak upletli sami na sebe bič. Přestože byl vývoj SR-71 hotový kolem roku 1964, je to dodnes nejrychlejší sériově vyráběný letoun na světě, který nepoužívá raketové motory. Technologie SR-71 není ani dnes plně odtajněná. Vývoj SR-71 probíhal v Nevadě na základně zvané Area 51. Odtud vzlétaly nejrůznější prototypy létajících strojů, což vedlo k tomu, že se množila amatérská pozorování „UFO“ nad USA. Dodnes je spousta lidí přesvědčená, že v Area 51 vládá testuje létající talíře mimozemšťanů, které jí padly do rukou. Po zážitku s F-117 nad Bostonem to chápu.

Výsledkem vývoje byl letoun tak vyspělých parametrů, že se ho CIA zdráhala nasadit. Obávali se, že při případné ztrátě letadla by ho mohl nepřítel okopírovat. To nebyla planá obava. Sovětský svaz například naklonoval bombardér B-29, když nouzově přistál u Vladivostoku po americkém bombardování Tokia za druhé světové války. Výsledkem byl ruský strategický bombardér TU-4, podobající se B-29 jako vejce vejci. Špióni SSSR také zcizili plány nadzvukového Concordu, které pomohly k vývoji sovětského TU-144. A z nedávné doby je známe, že se špióni rojili i v Srbsku, kde roku 1999 Srbové sestřelili F-117. Zřejmě i díky tomu mají Rusové nové radary a Číňané nedávno představili svůj „vlastní“ neviditelný letoun J-20.

Po fiasku se soudním procesem s Powersem CIA tlačila na vývoj bezpilotních supersonických dronů. Vývoj supersonických dronů inspirovaných technologií A-12 a SR-71 vypouštěných z B-29 však nedopadl dobře. Elektronika šedesátých let nebyla na dostatečné úrovni. Doba dronů přišla až o čtyřicet let později, problém technologické špiónáže však nezmizel. Franci několik amerických dronů sestřelili a už mají vlastní kopie.

Přes úspěšný vývoj „neviditelného“ letadla doba novému špiónážímu letounu nepřála. Raketová technologie se vylepšila a přicházela doba družic. Už se zdálo, že Blackbird nebude nikdy operačně nasazený, když přišla Kubánská krize (1962). Sověti se pokusili získat strategickou výhodu tím, že rozmístili na Kubě rakety středního doletu schopné zasáhnout Washington. CIA potřebovala zjistit počty a operační status raket. Z oběžné dráhy to nešlo, družice nebyly dostatečně flexibilní. Chruščov existenci nukleárních zbraní na Kubě popíral, bylo nutné získat jistotu z nezávislých zdrojů. To se podařilo až letounu U-2, jehož snímky potvrdily, že sovětské jaderné rakety v Karibiku jsou. U-2 následně letělo přes Kubu ještě několikrát, dokud jeden z letounů nesestřelila protiletadlová raketa nainstalovaná také Rusy. Krize vypukla naplno, stejně jako volání po náhradě U-2.

Krize šťastně odezněla, hlad po informacích nikoliv. Kennedy měl pocit, že ho Chruščov přistihl se spuštěnými kalhotami a další prezidenti podobnou potměž nechtěli zopakovat. Vývoj SR-71 byl dokončen a roku 1968 začal létat ostré lety podél sovětských hranic. Rychlé zpravodajské informace zajistil také jinde na světě, například v jomkipurské válce v roce 1973, kdy přelétl nad Egyptem a Izraelem a potvrdil, že po počátečních neúspěších Izraelci začali protiútok přes Suezský průplav do Egypta.

SR-71 létal na špiónážní mise až do konce osmdesátých let

dvacátého století. Přes SSSR nebo Čínu údajně nikdy nepřelétl, žádný prezident k tomu nedal svolení. Přestože Blackbird pouze „kopíroval“ hranice, dokázal dohlédnout hluboko do teritoria SSSR a mapoval radary baterií protiletadlecké obrany. Díky velké rychlosti letoun dokázal i z krátkodobého pulzu triangulovat polohu radaru. Pro představu, SR-71 létal rychleji než kulka ze samopalu a při cestě na západ dokázal „dohonit“ zapadající slunce, takže před ním na západě vycházelo.

Po skončení studené války nechtěla CIA program drahého letounu dále udržovat, SR-71 putoval do výslužby. Tři stroje ještě několik let používala NASA, ale roku 1999 přišel definitivní konec. Několik strojů Blackbird putovalo do muzeí a zbytek do šrotu. Nová generace špiónážních letounů nespolehá na rychlost, ale na láci. Přijít o dron neznamena velký problém, nehroží ztráta pilota a letouny jsou jen trochu větší letecké modely. Mimo chodem, U-2 svého následovníka přežilo a ve vylepšených typech létá dodnes.

Není pochyb, že SR-71 byl technologický úspěch. Žádný stroj nepadl do nepřátelských rukou ani nebyl ztracen v akci. CIA umožnil program sbírat informace po celé planetě, přestože používal jen klasickou, nikoliv digitální fotografii. Sověti se snažili Blackbirdy sestřelit celých dvacet let. Letadla se prý držela tři míle od mezinárodně uznávané hranice, ale Sovětský Svaz tvrdil, že má nárok na patnáct mil, a střelil naostro. Zasáhnout SR-71 se jim však nikdy nepodařilo. Radarový odraz byl malý a letoun jim prostě zmizel za horizontem dřív, než protiletadlová raketa vystoupala do příslušné výšky. Podle odhadů vystřelili na Blackbird čtyři tisíce raket, ale bez úspěchu. Teprve ke konci osmdesátých let získali Rusové díky MIG 31 a raket vzduch-vzduch kombinaci, která mohla SR-71 ohrožit. Jenže sovětská výpočetní technika nevládala koordinaci zaměření, výpočtu střeleckého úhlu a načasování. Od roku 1986 CIA zastavila lety kolem SSSR, protože nechtěla Blackbird dále vystavovat nebezpečí. Byl to čas, kdy nastala mezinárodní politická obleva.

Těsně před výrazem pilotů SR-71 využili příležitost k získání několika rychlostních rekordů. Blackbird dosáhl průměrnou rychlost při přeletěch nad USA a Atlantikem kolem 3500 km/h, přestože stroj doplňoval palivo za letu v podzvukové rychlosti. Je fascinující, jak padesát let stará technologie stále působí jako z jiného světa. Co všechno asi nevíme o současné vojenské technologii a co všechno zjistíme se zpožděním poloviny století?

Pověst USA pošramotily mnohé aféry, včetně těch špiónážních. Pokud se vám přičí vysílání špiónážních letounů za hranice rivalů, přidám postřeh na závěr. Gary Powers byl po dvou letech vězení vyměněn za sovětského rozvědčíka Rudolfa Abela. Ani druhá strana si nebrala servítky. Historikové se shodují, že sovětská KGB měla rozsah úkolů značně převyšující záběr západních rozvědek. Bylo to logické. Komunistický systém nedokázal ekonomicky konkurovat Západu a systematicky vykrádal jeho technologie po celém světě. Jedním z těchto technologických operativců byl i Vladimir Putin. Ani s odstavením SR-71 se informační válka nezastavila. Co se změnilo, jsou jen její metody.

Martin Gilar

Ještě ke knize Kultovní komiksy

V Interkomu č. 11-12/2016 (str. 10-12) byla uveřejněna recenze Ivo Fencla na knihu **Kultovní komiksy** autorů Ivo Pechara a Theodora Pištěka (naklad. Josef Vybíral 2016). Protože jsem doslov k této knize, včetně medailonů, psal já, rád bych se vyjádřil k některým tvrzením a naopak uvedl na pravou míru několik omylů, jichž se recenzent Ivo Fencel (IF) dopustil.

1. Ivo Fencel: „Závěrem jen upřesním jeden nedbalý údaj Milana Krejčího z doslovu, neboť syn Theodora Pištěka Jan v letech 1990-1991 Nephilu pro časopis Aréna nepřekresloval proto, že by snad jeho otec „neměl čas“, a Theodora dozajista nikdy ani ve snu nenapadlo dělat v případě zdařilého seriálu jakýkoli remake.“

Milan Krejčí (Kultovní komiksy, str. 166, 4 odstavce): „Výtvarného zpracování se ujal Jan Pištěk pravděpodobně proto, že jeho otec Theodor byl pracovní vytižen filmovými zakázkami a nadto v tu dobu navrhoval nové uniformy Hradní stráže.“

Poznámka MK – mnou vyslovená domněnka vychází z rozhovoru s I. Pecharem (IP), který překreslení Pavouka Nephily nabízel nejprve Theodorovi Pištěkovi (odmítl, byl v té době skutečně hodně pracovní vytižen) a ještě je uvozena souslovím *pravděpodobně proto*. Proč odmítnutí padlo, už IP neví, právě důvody budou znát jen otec a syn Pištěkové, ale kdoví jestli si na ně ještě dnes přesně vzpomenu.

1. Fencel nabízí sousloví *dozajista nikdy ani ve snu nenapadlo*, tedy obsahově to samé co já – domněnka, úvaha – argumenty pro své tvrzení žádné.

2. Ivo Fencel: „Ještě méně se pak ví, že Pechar po převratu přišel i se stejně zbytečným nápadem překreslit také celých 104 stran Profesora Dugana.“

Poznámka MK – záměr (i jeho plnění) překreslit nově Dugana nebyl zbytečný, jak se snaží dnes posuzovat IF, ale byl veden snahou IP připravit nové vydání komiksu pro „svou“ edici

Solo, která měla formát A4, potažmo A5 a tam by se původní ohničkovský formát pochopitelně nehodil. Svou roli také sehrálo převedení původně černobílého komiksu do barevného provedení, což počátkem 90. let znamenalo nezanedbatelný vliv na potenciální čtenáře-kupce.

3. Ivo Fencel: „Zřejmě to chtěl udělat i pro peníze...“

Poznámka MK – určitě byl důvod IP vydávat komiksy veden i snahou na nich finančně profitovat. Vždyť to bylo jeho zaměstnání, byl mimo jiné i nakladatel.

4. Ivo Fencel: „...ale našel se nesporně výtečný grafik, rytec a medailér Karel Zeman (*1949) a skutečně do věci šel na úrovni.“

Poznámka MK – tady si IF naběhl vlastní nedbalostí, když zaměnil mezi sebou dvě osoby stejného jména. Kdyby byl jen trochu důslednější, našel by si – pokud se v komiksové oblasti ani trochu neorientuje – na internetu, že kreslíř Karel Zeman je ročník 1950 a je tvůrcem komiksů (Kometa, Ikárie), ilustrátorem (Ikárie, Pevnost) i malířem (volná tvorba). Druhý muž Karel Zeman (*1949) je vskutku výtečný grafik, rytec a medailér,

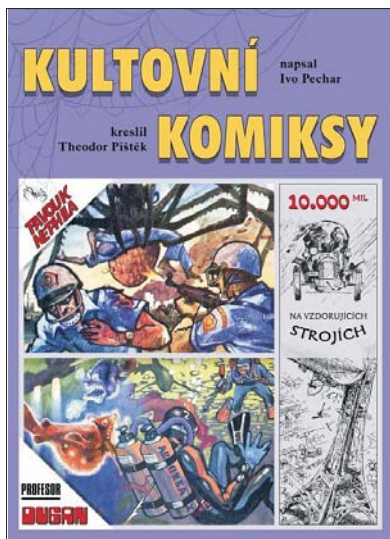
kteří ovšem neměl a nemá nic společného s komiksem, o to víc s Pecharovým komiksem.

Ještě že si IF nezaměnil Karla Zemana s třetím nositelem tohoto jména, bezesporu s tím nejslavnějším, a to filmovým režisérem, který byl mimochodem také výtečným kreslířem atd.

5. Ivo Fencel: „Jenže tato (zdařilá!) verze nebyla až na některé ukázky nikdy uveřejněna a pohřešuje se...“

Poznámka MK – opět nedbalost IF. Některé ukázky? Které, kde a kdy? Mimo mého knižního doslovu, kde je celostránková ukázka první části s dalšími dvěma zmenšenými torzy vsunutými jakoby pod ni, nebylo nikdy a nikde žádné pokračování uveřejněno. Dá se říci, že v mém doslovu měla Zemanova verze, byť pracovní, premiéru.

Milan Krejčí (MK)

Časem s vědou - prosinec

o velkých činech vědy a techniky

Nejužitečnější z vynálezů

Jaký úspěch vědy a techniky byl nejvýznamnější? Inu, záleží na gustu. Já osobně jsem vždycky preferoval spíš objevy než vynálezy, mými favority na trůn by asi byly vývoj druhů přírodním výběrem a objev významu nevědomí, z dat potom 24. listopad 1859 a 4. listopad 1899, kdy o tom Darwinovi a Freudovi vyšly první knihy. Ale pro jedno technické datum mám obzvláštní slabost: **4. prosince 1866**. Toho dne se totiž rozběhlo první opravdu použitelné dynamo.

V dřevních dobách elektrotechniky byly známy pouze tzv. třetí elektriky, které porůznu mechanizovaným třením dielektrických materiálů vytvářely elektrostatický náboj a hromadily ho v leidské láhvi. Ta potom skýtala efektní sice, leč velmi krátké (doslova bleskové), proto prakticky nepoužitelné výboje proudu.

V samých počátcích 19. věku se díky Voltovi objevily první chemické zdroje. Ty dávaly stálý proud, ale měly malou kapacitu a na jiné než vědecké účely se nehodily. (Jednou z výjimek byl člun Moritze Hermanna Jacobiho z roku 1838, hnaný po Něvě 320 galvanickými články.)

Zlom přinesl roku 1831 objev elektromagnetické indukce, kdy Michael Faraday získal elektrický proud působením mechanické síly (původně pohybem magnetu v sousedství indukční cívky). To vedlo k postupnému vývoji prvních pohyblivých generátorů (říkalo se jim induktory). Princip spočíval v rotaci cívky v magnetickém poli permanentních magnetů. Jenže ty byly slabé, čemuž odpovídaly vzniklé proudy. A elektromagnety (zhruba od roku 1845) zase potřebovaly vnější zdroj proudu k magnetizaci. Proto první induktory (úplně stejně jako předtím chemické články) nepřesáhly úroveň zajímavých sice, avšak zcela nepraktických hraček.

Werner Siemens (narozen **13. prosince 1816** v Leuthe u Hannoveru) byl nadaný, průbojný chlapík. Aby mohl studovat, dal se k pruskému vojsku (první vynález – postup galvanického posťříbřování a pozlacování předmětů – udělal ve vojenském vězení, kde seděl za soubor). V roce 1846 založil v Berlíně firmu na konstrukci a stavbu telegrafů. (V roce 1870 otevřel na trase Londýn-Berlín-Varšava-Oděsa-Teherán-Karáči-Kalkata 11 000 km dlouhý spoj, v němž všechno od výroby a kladení kabelů až k poslednímu telegrafnímu klíči provedla jeho firma. Linka dosloužila až roku 1931.)

Generátory elektrického proudu se Siemens zabýval přinejmenším od roku 1854, kdy poprvé výrazněji zlepšil jejich konstrukci.

Na podzim 1866 se rozhodl sestavit induktor zcela autonomní, nezávislý na vnějším zdroji, tedy takový, že by skutečně stačilo kdykoli zatočit klikou a dostaví se proud... Vyšel

přitom z představy, že každé železo (materiál pro jádro elektromagnetu) si vlivem magnetického pole Země uchovává zbytkový magnetismus. Ten vyvolá po roztočení indukční cívky (kotvy) proud, slabý sice na jakoukoli práci, ale pokud se přivede do vinutí kolem jádra, jeho magnetický účinek se zesílí, což zase zesílí vyrobený proud... Vzájemné potencionování potrvá tak dlouho, dokud se železo jádra magneticky nenasytí.

Onoho **4. prosince 1866** tedy Siemensův pomocník poprvé zatočil klikou malého dynamostroje. Výsledek předčil veškerá očekávání nejen experimentátorů, ale i připojeného galvanometru, který intenzitu indukovaného proudu nevydržel a – navzdory ochrannému odporu – shořel. Nicméně samobudící dynamo bylo na světě. Tento první exemplář s výkonem sotva 30 wattů byl v následujících dnech předveden fyzikům Berlínské akademie věd. V předvánočně laděných novinách se pak čtenáři dočetli o velkém objevu, který jednou dokáže vyrábět nepředstavitelné množství proudu prací vodních turbin a parních strojů...

Siemens, nejen vědec, ale i dravý podnikatel (mj. se neúspěšně soudil s Františkem Křížkem stran jedné vychytávky obloukové lampy), si svůj vynález náležitě opatentoval a jeho továrna začala chrlit dynamo různých velikostí i účelů. A k tomu vše, co je pro jejich provoz potřebné, od rozvodu a jističů až po spotřebiče. Například:

Pro berlínskou Průmyslovou výstavu v roce 1879 zkonstruoval elektrickou lokomotivu (výkon asi 2,5 kW). Ta – bez komína, čmoudy, rámsu jak z jiného světa – vozila na třístametrovém okruhu 20 osob rychlostí 7 km/h.

Senzací průmyslové výstavy v Mannheimu v roce 1880 se zase stal Siemensův elektrický výtah. Poháněn tříkilowatovým elektromotorem, vynášel osm lidí do nebes ve výšce 20 m.

Nu a hned napřesrok začíná v Berlíně po mnoha peripetiích jezdit první elektrická tramvaj na světě. Její čtyřkilowatové elektromotory uvezly až 26 lidí rychlostí až 40 km/h. (Elektrina a její omnipotence mě stále naplňuje úžasem; co teprve museli cítit lidé tehdy, přesně podle výroku Arthura Clarka: Dostatečně pokročilá technologie je nerozeznatelná od magie.)

Zakladatel elektrotechniky Werner von Siemens (čtyři roky před smrtí byl povýšen do šlechtického stavu) zemřel 6. prosince 1892.

František Houdek

Odposlechnuto

Dobrý den, dovolal jsem se prosím do řeznictví?

Ano, tady řeznictví U Krkovičky.

Chtěl jsem vám jenom říct, že jsem vegan...

První Evropan Třeštění letitého popularizátora 58

Koncem října minulo výročí nejproslulejšího učence počátku novověku – Erasma Rotterdamského (narozen v noci **27./28. října 1466**). Tehdy jsem ho pominul, ale, věřte nebo ne, výčitky spolu s událostmi poslední doby mě dohnaly...

O Erasmusovi bylo napsáno mnoho, doporučuji vynikající biografii Stefana Zweiga *Triumf a tragika Erasma Rotterdamského* (1934, česky několik vydání). Nebudu tedy nosit dříví do lesa a zkusím jiný pohled – kolik z Erasma v sobě dodnes nosíme?

Především to byl vůbec první autor bestsellerů, *člověk, který naučil náš svět číst knihy*, na každé jeho dílo tehdy krátce po vynálezu knihtisku dychtivě čekali vzdělanci celé Evropy. Kupříkladu počet vydání hned jeho první knihy *Collectanea Adagiorum* (1500 Paříž) šel do desítek. Autor zde shromáždil osm stovek (v dalších vydáních postupně přes pět tisíc) myšlenek z děl antických mudrců (do té doby coby pohanů katolickým světem ignorovaných), čímž vytvořil jakousi *encyklopedii životní moudrosti*. Nu a vzhledem k tomu, jak dlouho se všude na gymnáziích povinně učila latina, řada obrátů zlidověla, například „nezůstal kámen na kameni“, „není kouře bez ohýnku“, „nutné zlo“, „hora porodila myš“ nebo „mezi slepými jednooký králem“. Navíc byla *Adagia* zřejmě podnětem Komenskému k sepsání sbírky přísloví *Moudrost starých Čechů*.

Kromě toho, že často bezděky používáme erasmovské obraty, my se také erasmovsky chováme. Napsal totiž několik velmi vlivných knížek o výchově a vzdělávání dětí. Bere to v nich zgruntu – od péče o zevnějšek (včetně chůze, držení těla, gestiky, mimiky) k chování při různých příležitostech (od her přes stolování po návštěvu kostela). Velmi rozumně netlačí na pilu – chce jen, aby se děti uměly chovat přiměřeně věku a okolnostem. A zase, velký Ámos z něho čerpal, zejména ideu zábavného učení – ve *Škole hrou* ho dokonce uvádí jako autoritu.

Daleko nejznámějším Erasmovým dílem je *Chvála bláznivosti*, formou chlubný monolog paní Bláznivosti (latinsky *Stultitia*), obsahem něco mezi katalogem psychopatií, manuálem lidských činností a encyklopedií situační satiry, navíc celá ta maškaráda budoucích Falstaffů, Macbethů, Harpagonů nebo třeba Hloupých Honzů je podána tak vtipně a čtivě, že navzdory ne zrovna lichotivému obsahu bavila pány i kmány.

Co nám tedy Erasmus říká? Že celý ten náš slavný rozum je sice báječná hračka, ale v realu za nitky našich životů tahá Bláznivost (a její služebnice Sebeláska, Požívačnost, Lenost, Rozkoš, Nevzdělanost, překvapivě i Manželství, dále Hněv, Žádostivost a další). Ctnosti jsou dobré jen k tomu, aby ztrpčovaly život, naopak jen díky tomu, že lidé podléhají vášním a příliš se nezdržují rozumem, mohou být občas šťastní. Vlastně vů-

bec mohou být, vždyť „bez jistých hloupostí bychom nepřišli na svět“... A tak všechno, co děláme, od každodenních banalit k osudovým krokům, od nejhroznějších zvěrstev až k jímavým vzepětím dobra, je šmrncnuté Bláznivostí. To kvůli ní je svět takový, jaký je.

(Moc rád bych věděl, co si Erasmus opravdu myslel. Bral *Chválu* jen jako zrcadlo, nebo i jako výzvu? Věřil v zušlechtnost člověka? Oficiálně jako křesťan ano, ale na mě spíš dělá dojem rezignace...)

Chvála vyšla roku 1511 v Paříži a jen za Erasmova života se dočkala sedmadvaceti vydání v různých městech i jazycích (česky poprvé už 1513). Obtiskla se i v Komenského *Labyrintu světa a ráji srdce*.

Co si ale osobně na Erasmusovi cením nejvíc, byla jeho neutuchající víra v **rozum**, z něhož – jak si představoval – povstává napřed porozumění, poté dorozumění, a to napříč hranicemi, národy, věroukami, vždyť přece „celý svět je naší společnou vlastí“. Brojil proti válkám, děsil se násilí, nenáviděl fanatismus, nabádal k toleranci, k níž mělo lidi postřikovat vzdělání. Samozřejmě marně... I náboženská reformace, kterou svým dílem inicioval, se typicky zvrhla k nenávisti a násilí (proto se od ní distancoval).

(Tady by mě zase zajímalo, nakolik byla Erasmova smířlivost dána nutností dlouholetého podlézání mecenášům a celoživotním mindrákem z nelegitimního původu. Byl by tak „hodný“, i kdyby se narodil se stříbrnou lžičkou v puše?)

Erasmus Rotterdamský zemřel roku 1536 v Basileji. Kromě sympatií ve mně jeho osobnost vyvolala dvě otázky.

Dá se vůbec žít, natož vládnout výhradně mírumilovně, se všemi se dohodnout, na každého brát ohledy, nikomu neublížit? Kde leží hranice mezi dobrovolností a přinucením?

Za druhé: Je pro rozhodování opravdu nutné znát každý relevantní fakt, rozumět každému názoru, zohlednit každý detail? Kde leží hranice mezi závěrem vědeckým a nepřijatelnějším?

Erasmus věděl, že pošetilost je všudypřítomná a věčná a že rozum od ní dostává na frak. Pochopil, že vysmát se tomu je asi tak jediné, co s tím může dělat. My dnes, v časech demokracie, zase z vlastní zkušenosti víme, že čím víc lidí chce někdo získat na svou stranu, tím víc se musí s naší dominou Stultitií spustit, v dobrém i zlém. Mistr Erasmus by asi cítil pochmurné zadostiučinění.

František Houdek

Odposlechnuto

Víte, proč teď pořád sněží?

No protože Trump zrušil globální oteplování...

Časem s vědou - leden

● velkých činech vědy a techniky

Osmdesátiny Turingova stroje

V roce 1900 David Hilbert představil třiadvacet hlavních matematických problémů, které zbývá rozluštnout. Tím nepřímo naznačoval, že (brzy) nastane čas, kdy v říši královny věd bude to nejdůležitější vyřešené a vývoj matematiky se svým způsobem završí.

Tentýž matematik ve 20. letech vyzval k sestavení úplného systému axiomů, skrze něž by se daly dokázat všechny matematické věty. Potom by se matematika stala i formálně dokonale vědou.

Tento tzv. Hilbertův program zaujal mladého rakouského logika Kurta Gödela (rodáka v Brna). A ten došel v roce 1930 k nečekanému závěru – Hilbertův cíl je z principu nedosažitelný. Gödelův důkaz říkal, že žádný systém obsahující elementární aritmetiku (v matematice většina) nemůže být zároveň úplný a bezesporný (stoprocentně dokazatelný z axiomů).

Volnější interpretací oněch dvou Gödelových vět o neúplnosti se nabízí povíčko:

- V žádném systému obsahujícím přirozená čísla nelze dokázat vše, co v něm platí.

- Matematika je trvale otevřený, z principu neúplný, neohraničitelný svět.

S jistou licencí lze tvrzení rozšířit:

- Nelze dosáhnout úplné formalizace vědeckého poznání.

- Existují vědecké pravdy, k nimž nelze dospět uzavřeným logickým pochodem.

Nabízí se i takřikající literární verze: Žádný systém nemůže dokonale popsat sám sebe.

Co z toho plyne, postihl kupříkladu Max Planck: „Věda nemůže rozluštit konečné tajemství přírody. Je tomu tak proto, že při té poslední analýze se i my stáváme částí toho tajemství, které se pokoušíme rozluštit.“

Jsme tedy částí tajemství, které se pokoušíme rozluštit – jsme bodem pomyslné přímky, kterou celou chceme obsáhnout poznáním. A teď si představme, že bychom mohli z té přímky vystoupit nad ni nebo vedle ní. Teprve PAK bychom – snad – mohli řešit i ten svůj bodík na světočáře – sebe ve vesmíru. K alespoň zprostředkovanému poopoštění našeho místa nám částečně napomáhají rozumem vedené „prodloužené smysly“, přístroje. (Iluzi „vystoupení“ podléhají jedinci, kteří prodělali nějaký numinózní zážitek – osvícení, zjevení, nirvánu, stav vědomí změněného drogovou intoxikací apod.)

Ale zpět. Gödel své tvrzení o neúplnosti dokázal díky objemu metody, jak otázky dokazatelnosti převést na ekvivalentní otázky vypočitatelnosti některých funkcí na přirozených číslech. Skrze to dokázal, že v každém axiomatickém systému bude vždy existovat funkce, kterou nelze v rámci tohoto systému vypočítat.

V návaznosti pak další matematici začali zkoumat, které funkce jsou vypočitatelné a které ne. Samozřejmě se nemožili s výpočty konkrétních funkcí, oni se zabývali problémem obecně, tedy tím, co je to vlastně výpočet a které funkce v oboru přirozených čísel lze vypočítat (z paměti, ručně, strojně).

Gödelův výsledek ukázal, že sice existují (matematické) pravdy, které nejsou dokazatelné, avšak zachoval naději, že alespoň pro dokazatelné pravdy existuje způsob, jak jejich důkaz mechanicky (formálně, axiomaticky, algoritmičtě) odvodit.

Tato naděje trvala něco přes šest let. V lednu 1937 vychází v časopise *Proceedings of London Mathematical Society* článek *O vyčíslitelnosti* (odevzdaný koncem května 1936). Autor Alan Turing v něm dokazuje existenci *nerozhodnutelných problémů*, tedy takových, pro jejichž řešení nelze sestavit postup, který pak jen stačí přesně plnit. K tomu vytvořil koncepci ideálního univerzálního matematického stroje. Turingův stroj v podstatě

čte seznam přirozených čísel a podle daných pokynů ho „schroustá“ na jiný seznam čísel. (Ale klidně si pod ním můžeme představit matematika, který při práci používá tužku, papír a gumu, se kterými po jednotlivých definovatelných krocích „mechanicky“ počítá podle programu, tedy znalostí uložených v hlavě.) Turing ukázal, že existují matematické úlohy, tzv. nevyčíslitelné funkce, na kterých „jeho“ abstraktní (tím spíše pak každý reálný) stroj selže, tudíž které nemohou být napodobeny a vyřešeny algoritmičtě, čili automatizovatelnými postupy. Stejným postupem jako u Gödelovy neúplnosti, tedy od nedokonalé matematiky k neúplné přírodovědě, se dostáváme od nevyčíslitelné matematiky k ne zcela popsatelnému světu.

Byla to tehdy výživná sekvence: V době již tak znejistěné povrchními výklady Einsteinovy teorie relativity (1915) a Heisenbergova principu neurčitosti (1927) dva bystří mládenci ukázali, že část existující pravdy je nedokazatelná a že část té dokazatelné pravdy je zase nevyjádřitelná algoritmičtě (čísleně, strojově). (Nutno ovšem zdůraznit, že stejně jako Einsteinova relativita a Heisenbergova neurčitost i Gödelova neúplnost a Turingova nevyčíslitelnost se uplatňují v podmínkách na hony vzdálených „lidským“.)

Tak jako nedokazatelné pravdy Gödelovy odkazují k filosofickému idealismu, i nevyčíslitelné funkce Turingovy jako by naznačovaly, že v myslí je cosi exaktně neuchopitelného, „božského“... Svět je sice na jedné straně až nečekaně dobře matematizovatelný, na druhé ale exaktně méně poznatelný, než bychom si na základě jeho matematizovatelnosti mohli myslet.

František Houdek

Duch v mašině

Třeštění letitého popularizátora 59

Turingův stroj se zrodil jako abstraktní prostředek pro ilustraci problému nevyčíslitelnosti; dlouho nikoho nenapadlo, že by mohl mít nějaký praktický význam. Počtáři byli totiž zvyklí, že všechny dosavadní stroje minulosti (Pascalův, Leibnizův, Babbageův) byly postaveny pro jeden konkrétní druh úkolů (sečítat/násobit), ony měly tuto schopnost přímo „zadrátovanou“ do konstrukce, do koleček a jejich převodů i ozubení. Turing však ukázal, že počítačový stroj nemusí být pro každý konkrétní úkol stavěn jiný, ale stačí jeden stroj univerzální, který se liší pouze programem, vytvořeným pro každý případ zvlášť. Turingův stroj tedy – stejně jako počítače dneška – měl oddělený hardware (společný pro mnoho úkolů) a software vždy pro aktuální úkol. To mu propůjčovalo vysokou míru variability, tudíž všestrannější využitelnost. Turing rovněž naznačil, že „jeho“ stroj nemusí nutně jen počítat... Však také počítače současnosti už dávno neprovádějí jen matematické operace, ony představují i prostředek komunikace a získávání informací z internetu a jejich uchovávání, přičemž výkonnost, spolehlivost a „ochota“ z nich činí společníky stále nepostradatelnější.

Tady se přímo vnučují další otázky. V letu alespoň některé: *Kolik toho má matematika společného s přírodou?* Odpověď dávají jednak přírodní vědy, jednak moudré hlavy:

„Kniha přírody je psána jazykem matematiky.“ (Galileo Galilei)

„Věřím, že v přírodě se uskutečňují ty nejjednodušší představitelné matematické ideje.“ (Albert Einstein)

„Zázračná vhodnost matematického jazyka k formulování fyzikálních zákonů je skvostný dar, kterému ani nerozumíme, ani si jej nezasloužíme.“ (Eugene Wigner)

Zdá se tedy, že příroda je dobře počítatelná, což potvrzují četné (v drtivé většině prosté a elegantní) vzorečky přírodních zákonů.

Byl to však rovněž Einstein, kdo napsal: „Pravda o fyzikálním světě nemůže být nikdy založena jen na matematických a logických úvahách.“ A to nás přivádí k další bláznivé otázce: *Který svět je bohatší – matematický, nebo fyzikální?* Nikolaj Lobačevskij se před dvěma sty lety domníval, že „neexistuje ani jedna oblast matematiky, a to jakkoli abstraktní, která by se jednou nedala aplikovat na jevy reálného světa“. Godfrey Hardy před lety osmdesátí zase, že „jen velmi málo matematiky je použitelné v praxi a i to málo je poměrně nezajímavé“.

Jsou případy, kdy pro některé z nově objevených přírodních dějů musíme příslušnou matematiku v potu tváře vytvářet, například Werner Heisenberg pro svoje pojetí kvantové mechaniky objevil/vynalezl speciální maticový počet. O matematice pro takové strunaře ani nemluvě.

A teď to hlavní: *Dá se rozum nasimulovat počítačem?* Tu-

ring věřil, že ano. Hodně se tomu přiblížíme, pokud rozum ztotožníme s logicko-matematickou inteligencí (ta je dnes v západním světě nejžádanější). Pak se ovšem vnučuje otázka, jaký je rozdíl mezi touto inteligencí a lidskou myslí (obecně myslí s egem a fylogenetickou i ontogenetickou historií). Jistě obrovský; inteligence člověka zdaleka není jen logicko-matematická! Navíc ani komplexní lidská inteligence nepředstavuje celou lidskou mysl, ta zahrnuje i škálu emocí a zasahují do ní pudy a instinkty, ve kterých je geneticky uložena evoluční zkušenost lidstva, jeho kolektivní nevědomí.

Leč dosti fantazírování. V roce 1950 vychází ve čtvrtletníku *Mind* stať *Computing Machinery and Intelligence*, ve které je prezentován *test strojové inteligence* – stroj „myslí“ tehdy, když v písemném rozhovoru s ním více lidí nepozná, že hovoří se strojem. Autor, kdo ji-

ný než Alan Turing, tehdy prozíravě rezignoval na (beztak prakticky nedosažitelnou) exaktnost a objektivitu a uchýlil se k jednoduché, navýsost subjektivní metodě založené na lidské dojmologii (blíže o Turingově testu např. v pozoruhodné knize Douglase Hofstadtera *Gödel, Escher, Bach*, česky 2012).

Zatím Turingovým testem bez omezení neprošel žádný počítač. Navíc, počítače byly potřebným věcem naučeny místo toho, aby se je na základě zkušenosti na úrovni dítěte dokázaly samy naučit. Jejich „intuice“ je netvořivá, pouhá kvantitativní extrapolace v rámci vloženého programu.

Osobně jsem přesvědčen, že přijde čas, kdy stroj Turingovým testem projde. A nebude to jenom zásluhou zdokonalující se strojové strany hřiště. Změní se i lidský protihráč. Jazyk i komunikační bohatost člověka se vlivem jeho neustálého obcování s počítači (už dnes leckdo s technikou nebo alespoň skrze ni komunikuje víc nežli přímo s živými lidmi) bude plíživě zplošťovat natolik, že se k „myšlení“ počítače přiblíží. Tento jev lze nazvat *konvergence* nebo *spodoba člověka a stroje*. Troufám si tvrdit, že velká část lidského pokroku je konvergenčního rázu. Budeme dobrovolně opouštět to, co nám stroj dost neusnadní. Technika se v něčem chová podobně jako mikrob toxoplazma, „přitesává“ si nás k prospěchu svému – třeba doprava po dosažení určité úrovně nás odnaučuje chodit, pročez my zase čím dál víc tihneme k dopravní technice a jako cíle upřednostňujeme místa, kam je snadné spojení... A tak původně oddělené živly pán (člověk) a sluha (technika) jednou mentálně splynou a v jakési *podivné smyčce* si budou sloužit-vládout navzájem, přičemž někdy a v něčem budou počítače lidštější než leckteří lidé.

František Houdek

Odposlechnuto

Co mají společného děti, psi a prdy?
Dlouhodobě většinou snesete jen ty vlastní.

Omyly Martina Gilara

Rád čtu v Interkomu Martina Gilara. Neb mne zajímá, jak ta Amerika asi tak vypadá. Kdo by to měl vědět lépe než někdo, kdo tam žije dvacet let. Občas se sice v jeho textech objevily při porovnávání USA a České republiky drobné úlety, podobné těm, jaké nám předváděla průvodkyně po Kypru, česko-kyperská dáma, tedy Češka, která si ještě za totáče vzala Kypřana. Vykládala například, že oni na Kypru platí strašlivé daně, zatímco my žádné. Tvzení opírala o to, že ona prý, když pracovala v ČSFR, tak „žádné daně neplatila“. Naše sdělení, že daně platila, že jí je strhávala mzdová účtárna, považovala za nesmysl. Když jí přítomný ekonom vypočítal, že u nás se platí ze mzdy daň okolo 50 % a k tomu 20 % DPH, zvolala v rozrušení, že to jsou větší daně, než které platili Kypřané Osmanské říši.

Gilarův článek „Imigranti a USA“ je tak trochu podobný vyprávěnkám a dojmům dotyčné čecho-kypřanky. Dále se na něm projevuje to, čemu říkal Jan Werich „sezení na kufrech“. Emigrantům se většinou zastaví „duševní hodiny“ v náhledu na svoji rodnou vlast přesně v okamžiku, kdy v nové vlasti po příjezdu „usednou na kufry“.

Předem bych rád sdělil Martinovi Gilarovi, že sice neznám USA, ale znám Evropu a část Středního východu, Tureckem počínaje. Moje žena je imigrantka, moje tchyně byla imigrantka, synovec z druhého kolena si vzal Japonku. Můj strýc byl (teď přesně nevím) buď Chorvat anebo Slovinec, v Bulharsku u příbuzných na vesnici spím s oknem do zahrady souseda, což je Turek. Potkal jsem se s mnoha krajany. Často nechápou, že to, na co si pamatují z doby odjezdu a co si pořád formují podle svých vzpomínek, už tady dávno není. Když chtěl můj kamarád jednou vysvětlit krajanovi, co se tady po Listopadu změnilo, řekl „Svobodná Evropa vysílá z Prahy“. Já říkám: 12 až 15 % obyvatel Prahy jsou cizinci. Většina lidí nad dvacet let mluví anglicky.

Napsal jsem před nějakou dobou na podobné téma článek do Neviditelného psa „ČESKO: Imigrace, emigrace a argumentační fauly“ – 23. 12. 2015, viz http://neviditelnypes.lidovky.cz/cesko-imigrace-emigrace-a-argumentacni-fauly-fms/p_p_spolecnost.aspx?c=A151222_172433_p_spolecnost_wag

V současné době vládnoucí politické síly v EU a jejich obdivovatelé u nás hlásají, že jsme jako stát „jednoduchý“. Tedy že u nás žijí jen Češi. Za druhé, že jsme xenofobní a odmítáme všechny přistěhovalce. A za třetí, že nejsme schopni všechny ty, „kteří jsou jiní“, začlenit do společnosti.

Všechna tato tvrzení jsou nepravdivá. Obě shora uvedená tvrzení se neopírají o žádné realie, a jsou dokládána pouze argumentačními fauly. Přesto tomuto názoru věří mainstream v západní Evropě a USA a hlásají jej tamní i zdejší media.

Takže co říká statistika a čísla. Bez zvláštního ohlasu proběhla médií zpráva, že „Počet obyvatel České republiky stoupl. Mohou za to přistěhovalci“. (LN 11. 9. 2015) V komentáři se pak píše: „Obyvatel České republiky v letošním pololetí přibýlo o 3200 na 10 541 500. Kladně se na tom podepsal příchod cizinců do země ... Migrací v Česku mezi 1. lednem a 30. červnem 2015 přibýlo 6600 lidí. Přirozeným způ-

sobem (úmrtím) naopak 3400 lidí ubylo, ačkoli se narodilo zhruba stejně dětí jako v loňském pololetí. Zemřelých však bylo meziročně více.“

Počet obyvatel ČR byl v polovině roku 2015 tedy celkově 10 541 000. Z toho bylo trvale žijících cizinců cca 450 000, což by bylo statisticky okolo 5 %. Jenže v tomto počtu nejsou zahrnuti cizinci, kteří zde pracují a žijí nelegálně či pololegálně. Je jich tolik, že čacká Policie ČR a z nějakého důvodu i Celní služba (ta asi nemá v Schengenu co na práci) začaly pořádat na popud odborů a ČSSD ve fabrikách a na stavbách hony na „nelegální zaměstnance“. Podle oficiálně-neoficiálních zpráv je jich zde údajně okolo 200 000. (V současnosti je předpoklad, že s „papíry“ zde žije asi 470 000 lidí + 300 000 až 600 000 pololegálů jako pracovní síly, viz uvedený článek na Psu.)

Doplnil bych informaci, že podnikatelé a majitelé firem na kontroly „nelegálů“ Policií ČR řvali tak strašně, že „benga“ od tohoto buzerování zase rychle upustila. Počet nahlášených volných pracovních míst v ČR je dnes úředně 139 000, to je asi tak 30 % skutečně volných míst. Většina firem považuje hlášení „nahoru“ za zbytečné. Nejsou lidi...

Připočteme k tomu takzvané „smluvní pracovní síly“, jinak též „agenturní zaměstnance“, což bylo v ČR plně legalizováno od 1. 10. 2004 zákonem č. 435/2004 Sb., kterých je odhadováno také na 250 000. Velkými zaměstnavateli smluvních pracovníků (cizinců) jsou automobilky a elektroprůmysl. Dále je možné započítat pendlery, hlavně Slováci a Poláci pracující na Ostravsku. Jde tedy celkem asi o dalšího půl milionu osob, které pracují a žijí na území ČR.

Mnozí by byli už dávno rádi občany ČR, ale přísný předpis (např. 5 let trvalého pobytu v ČR, jazykové zkoušky atd.) jim získání občanství anebo alespoň trvalého pobytu ztěžuje.

Skutečný počet obyvatel ČR se tak blíží 11 milionů. Skutečný počet cizinců tak dosahuje cca 10 %. V některých oblastech v Praze a středních Čechách se blíží až k 25 %.

Rád bych ještě dodal, že počet cizinců mezi původními obyvateli ČR na některých místech přesahuje kritickou hranici. Třeba u továren Škoda – Volkswagen anebo v Plzni, kde je situace už napjatá. Ovšem nic ve stylu amerických anebo západoevropských měst. Největšími výtržnostmi je popíjení piva, jízda na černo ve veřejné dopravě, potyčky v hospodách a případný zpěv v noci při návratu na ubytovny. Prakticky žádné střelení, žádné podřezávání. Co by za to Minnesota, LA, Paříž anebo Marseille daly! U nás se spíše jedná u starého obyvatelstva o „neradostné uznání rozdílnosti, která mu připravuje nepříjemnosti“. (Montagu in Šmausová, 1999: 443)

Pochvalme autora za to, že použil data a tabulky, ale nějak pozapomněl či si nevšiml, že data byla posbírána v roce 2014 a presentována v roce 2015, nejsou tedy nejčerstvější. Růst HDP je od té doby cca 6-8 % (podle toho, jak se to počítá).

Fascinuje mě, jak nás v závěru článku „vychovává“: „Jestli nechtete souseda ze Sýrie, možná bychom měli do Česka importovat imigranty, které chceme (nutně potřebujeme). Přilákat vědce, lékaře a zdravotní sestry, jako to dělají Spojené státy.“

Typická „knížecí rada“. To už víme a řešíme dávno. Kdyby autor navštívil při svých cestách do ČR nějakou nemocnici, věděl by, že bez sester z Ukrajiny a Slovenska a také lékařů by naše nemocnice už dávno nefungovaly. Tak jako lékárny, kde rád a často „hovorím po slovensky, pretože sa mi tá reč páči a ony dámy sa na mňa, starého dedka, viac usmievajú“. Hej?!

Stavby staví Ukrajinci a Moldavané, na polích a v sadech pracují Bulhaři, atd. Takže doma s pracovníkem Pražských vodáren pohovoříte rusky, stejně jako se sestřičkou a uklízečkou. Zmrzlinu prodává Albánc nebo Makedonec. Vietnamského obchodníka už si autor všiml, ovšem vietnamských techniků a vysokoškolačků asi ne. Kdyby přistěhovalecká politika ČR toto neumožnila, jak by se sem vloudili? Autor netuší, že jedna z největších současných politických bitev u nás je to, jak sem dostat na práci a pobyt co nejvíce cizinců ze zemí, jejichž obyvatelé se dobře asimilují.

Dle mého se nedá souhlasit už s úvodní tezí Gilarova článku, jakkoli byla možná napsána v nadsázce:

„Letos jsem při návštěvě v Dublinu udělal pozoruhodnou zkušenost. Došlo mi, že bych neměl na ulici používat jaderná česká slova, protože jim spousta lidí rozumí. Z Východní Evropy přišlo do Anglie a Irsku statisíce Čechů, Slováků i Poláků. Někteří si chtějí vydělat peníze a vrátit se domů, jiní tu zakotví trvale, jako já v USA. Ekonomové a zastánci volného pohybu osob v tom vidí klad. Odpůrci Evropské unie v tom paradoxně vidí také klad. Díky přílivu migrantů se v Británii probudila xenofobie a přechýlila misky vah ve prospěch Brexitu. Češi jako Trojský kůň zasáhli do geopolitiky a nastartovali rozklad evropského super státu.“

Čechy v Anglii nikdo nezná. Jako my nic nevíme třeba o Velšanech. Všichni z Východu jsou pro ně „Poláci“. Takže představa Čechů jako trojských koňů je tak mylná. Bohužel, ve Velké Británii panuje tak silná „politická korektnost“, čti cenzura myšlení a projevu, že lžou všichni jak u nás za Husáka. Takže, skutečný důvod, a to problémy s muslimy a barevnými imigranty a nenávisť svobodomyšlných Britů k Bruselu si nikdo netroufne říci nahlas. (Zato hlasují nohama a houfně se stěhují z „etnicky bohatých“ čtvrtí.) Jako u nás do listopadu 1989, kdy si kritiku komunistů a Moskvy dovolili jen takoví šílenci jako my v Chartě 77.

Co se týče imigrantů do ČR dnes, jsme na tom podobně jako USA v roce 1920, kdy imigranti tvořili 13 % obyvatel. To je víc než kritická hranice cizinců a přesto se u nás nevypalují ubytovny imigrantů jako v Německu a imigranti nepořádají veselé večírky zapalováním stovek osobních aut jako muslimové ve Francii anebo černoši v USA. U nás je dnes ve skutečnosti víc než milion „nových Čechů“, protože ti, co sem přišli, tady většinou už zůstanou. Ve druhé generaci už je nepoznáte.

*Podle výzkumů DNA, oznámeného „po americkou“ novino-
vým titulkem, je navíc „Potvrzeno: Většina Čechů nejsou Če-
ši!“ To podle výzkumu DNA společnost Genomac. Jen zhruba
desetina rodilých obyvatel Česka má předky, kteří žili po staletí
pouze na zdejších území.*

Takže my jsme takoví „xenofobové“ asi proto, že většina má předky ze zahraničí. Ostatně, jak taky ne. Původní brutální

a nesmlouvaví čeští válečníci, potomci otrokářů zásobujících civilizovanou Evropu slovanskými otroky, v podstatě vymřeli za husitských válek a za třicetileté války, kdy v Jičíně zůstalo živých jen osm lidí a v krušnohorském městě Perštejn (německy Pürstein) zbyl jediný hluchoněmý člověk. Pak už se to stěhovalo víceméně jen sem.

Takže přátelé, přečtěte si něco ze skutečného dějepisu, nedávejte se oblnout takzvanými „intelektuály“, podléhajícími civilizační nemoci zvané „oikofobie“, ať žijí tady anebo v Tramtárii. A jen bych dodal, že historickou zkušenost národů východní, jižní a střední Evropy s muslimy „nepřeruší žádné zloby naléhání“. Ani západní pomatenost z nadbytku blahobytu. My, od Bulharska a Srbska po Rakousko i Česko máme praktické zkušenosti s bojovným islámem. A to neblahé.

Ostatně, Španěl také. Těm si ovšem žádný „liberální into-
ši“ ani bruseláci netroufnou nadávat, Španělů je hodně, jsou horkokrevní a na žvanění kašlou. A nevídané imigranty šupem posílají na lodích do Maroka. A Západní Sahary. Kdo z vás o takovém státě slyšel? Má rozlohu 266 000 km² (Česká republika pak 78 866 km²), tedy je víc než třikrát větší než my. Oni to „jakoby“ nevědí ani naši ani bruselští politici a novináři a blouzní, kam že by se daly ty miliony uprchlíků odvézt? Tam, kam je vozí Španěl!

Pan Gilar končí své povídání takto. *„Odliv mladých pracovních sil z Evropy stále pokračuje. Tady je možné vidět hlavní motivaci Angely Merkelové. Vládnout vymírajícímu národu je trudný úkol. Už nejsou časy Vizigótů nebo Vandalů, ale když je někde poloprázdná země mlékem a strdím oplývající, noví nájezdníci se dřív nebo později najdou.“*

No a fakta jsou tato: V roce 1914 mělo Německo 65 860 000 obyvatel. V roce 1939 to bylo 69 314 000. V roce 1949 – 68 080 000 a v roce 2013 pak 80 585 700. Tak kde je to vymírání? I bez imigrantů by mělo Německo dnes cca 65 milionů obyvatel? Jako před sto lety! Němci, žijící v Německu, se dožívají 79,9 let. Zatímco za Bismarcka to bylo 55 let.

No a u nás? Původní počet obyvatel českých zemí včetně českých Němců byl v roce 1785 – 4 250 000. V roce 1860 – 7 277 801, v roce 1918 – 10 004 335. V roce 1951 po odsunu Němců 9 023 170. A dnes je nás úředně 10 750 000, ve skutečnosti víc než 11 milionů. Věk dožití a pracovní schopnosti jsou o 25 let vyšší než v roce 1916. Takže co to pořád všichni melou?

Václav Vlk st.

Odposlechnuto

Brexit a zvolení Donalda Trumpa byly dva různé projevy nespokojenosti s tím, kam obě země posouvaly jejich elity. Motivace na obou březích Atlantiku byly různé. Syndromy ale hodně podobné. Podstatná část lidí v obou zemích měla dojem, že nejdou správným směrem a kurz je třeba razantně otočit. Podstatná část společnosti v obou tradičně obchodnických zemích začala mít dojem, že se obchod vyvinul do fáze, kdy jim neprospívá. Že jim podstatně levnější cizinci berou místa. ... Američany a Brity vždycky spojovala ochota riskovat. Tak před degenerujícím statem quo riskli jako první cestu do neznáma.

Lenka Zlámalová / Týdeník Echo

Klub Julese Vernea Praha

a klub 451 stupňů Fahrenheita Košice vyhlašují

XXVIII. ročník soutěže **O NEJLEPŠÍ FANTASY 2017**

Zaslané příspěvky musí splňovat podmínku, že jde o fantasy – nechceme pohádky pro děti, ani SF (jedině se silnými prvky fantasy), ani mystické horory o stěhování duší. Počet draků, čarodějů, magických mečů, bojovníků, magie ani unesených princezen není omezen. Můžete napsat temnou fantasy, kde pro samou magii není vidět ani na krok, můžete napsat humorovou fantasy, můžete napsat další pokračování Conanových dobrodružství – fantasie má dveře dokořán. Příběh by však měl obsahovat prvky iracionální, jak už je to ve fantasy zvykem.

Příspěvky zasílejte psané čitelně strojem nebo vytištěné z počítače ve dvou kopiích, rozsah libovolný – od jediné věty po kufr nadtě rukopisy. Své práce zašlete s očíslovanými stránkami, protože při dopravě se občas stránky pomíchají a vzniká rébus. Zaslané práce nesmějí být jinde publikovány ani zaslány do jiné literární soutěže. Soutěže se nemohou zúčastnit autoři, kteří již vydali knihu nebo vlastní sbírku povídek.

Pořadatelé soutěže mají právo na jedno jejich zveřejnění v publikacích Klubu Julese Vernea Praha nebo 451 stupňů Fahrenheita Košice nebo budou otištěny v časopise Pevnost nebo XB-1.

Poroty zasedají v Praze a v Košicích a vyberou užší kruh nominovaných autorů na vítěze. Již jenom tato nominace dává právo být pasován na rytíře Řádu fantasy s titulem Lady nebo Sir. Vítěz bude vybrán z rytířů Řádu fantasy a obdrží titul Nositel meče a skutečný meč. Vyhlášení nominovaných i vítězů bude na Fénixconu v Brně 2017.

Své příspěvky posílejte nejpozději do 30. 6. 2017 na adresu Egon Čierny, Matěchova 14, 140 00 Praha 4.

Zlatá zebra

Po oddechové pauze vyhlašuje Sci-fi & Fantasy klub osmnáctý ročník literární soutěže Zlatá zebra, letos na téma

Špitál na konci Vesmíru

Práce splňující následující kritéria:

- v textu bude alespoň jednou použito slovo ZEBRA
- bude zpracována formou sci-fi povídky o rozsahu do 50 nostran
- nebyla dosud publikována v oficiálním tisku (tolerujeme otištění ve fanzinu)
- ilustrace (nejlépe pérovka) může zvýšit Vaši šanci (takzvaný povolený lobbing)
zasílejte do 15. 05. 2017 na zlatazebra@arbez.cz
Případně: sfk Zebra, Pavel Štarha, Stružinec 16, 582 63 Ždírec n. D.
Hodnocení probíhá anonymně.
- vyhlášení výsledků proběhne na Parconu 2017 v Pardubicích

- vítěz obdrží pamětní plastiku Zlaté zebry 2017, několik knih a sborník
- věcné ceny včetně sborníku obdrží i příspěvatelé umístění na 2. a 3. místě
- každý účastník soutěže má nárok na jeden sborník za poloviční cenu
- ve sborníku budou otištěny minimálně první tři povídky, další pak do celkového rozsahu 50 stran

Sfk Zebra si vyhrazuje právo na publikaci příspěvků, prosíme o upozornění, nesouhlasíte-li s publikací, na www.zz.arbez.cz.

Organizátoři mohou ze soutěže vyřadit práci, která by podle nich mohla být v rozporu se zákony ČR!

Zasláním příspěvku berou účastníci na vědomí, že se zapojují do nevýdělečné soutěže. Sborníky jsou prodávány za cenu výrobních nákladů, ceny pro vítěze dotují členové sfk Zebra.

Toto vyhlášení, historické výsledky a časem snad i víc najdete na www.zz.arbez.cz.

NON FICTION

Joseph Campbell, Bill Moyers

Síla mýtu

Síla mýtu je knižní přepis šestihodinového cyklu rozhovorů amerického antropologa, religionisty a filozofa Josepha Campbella (1904-1987) s moderátorem Billem Moyersem. Jde o hluboce zasvěcené sondy do nejrůznějších kultur, civilizací a náboženství, věnované proměňám úlohy mytologie v dějinách lidstva a jejímu smyslu v současném globalizovaném světě, kde stále výrazně zasahuje do představ a postojů moderního člověka.

Campbellovy myšlenky mezi jinými ovlivnily jeho přítele George Lucase v koncepci filmové trilogie Hvězdné války. (Natáčení série *Síla mýtu* také proběhlo na Lucasově Skywalkerově ranči.) Knižní vydání *Síly mýtu* iniciovala Jacqueline Kennedyová Onassisová, tehdy redaktorka newyorského nakladatelství Doubleday.

Kniha se skládá z osmi kapitol, které si uchovávají formu dialogu obou autorů cyklu a později knihy (Mýtus a moderní svět, Cesta k vnitřní podstatě, První vypravěči, Oběť a blaženost, Hrdinova dobrodružství, Dar bohyně, Příběhy o lásce a manželství, Masky věčnosti) a velmi zajímavého úvodu, který vás provede od státního pohřbu prezidenta Kennedyho, přes Luka Skywalkera až k Faustovi.

Campbellovo mýtické vnímání reality ilustruje jeho příměr: Počítače jsou jako Bůh ve Starém zákonu; mají spoustu pravidel a žádné slitování.
Argo, 2016, přeložil Miroslav Jindra, 287 str., 348 Kč

